

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA

**HOTUBA YA WAZIRI WA MAENDELEO YA MIFUGO NA UVUVI, MHESHIMIWA
DK. TITUS MLENGEYA KAMANI (MB), AKIWASILISHA BUNGENI MAKADIRIO
YA MAPATO NA MATUMIZI YA FEDHA KWA MWAKA 2014/2015**

DODOMA

MEI 2014

YALIYOMO

1.0	UTANGULIZI	3
2.0	HALI YA SEKTA ZA MIFUGO NA UVUVI NA CHANGAMOTO ZILIZOPO	4
	Sekta ya Mifugo.....	4
	Hali ya Sekta ya Uvuvi.....	5
	Changamoto.....	5
3.0	MAPITIO YA UTEKELEZAJI WA MPANGO WA MWAKA 2013/2014 NA MWELEKEO WA BAJETI YA MWAKA 2014/2015.....	7
3.1	UKUSANYAJI WA MAPATO.....	7
3.2	MATUMIZI YA FEDHA	8
3.3	UBUNIFU NA UTEKELEZAJI WA SERA NA SHERIA ZA SEKTA	8
3.4	UENDELEZAJI WA SEKTA YA MIFUGO	10
	Uzalishaji na Biashara ya Mifugo na Mazao yake	10
	Zao la Maziwa.....	10
	Nyama - Ng'ombe, Mbuzi, Kondoo, Nguruwe na Kuku.....	12
	Uzalishaji wa Nyama katika Kampuni ya Ranchi za Taifa (National Ranching Company - NARCO).....	14
	Kuku.....	15
	Nguruwe.....	15
	Ngozi	15
	Matumizi ya Rasilimali za Ardhi, Maji na Malisho kwa Mifugo na Utatuzi wa Migogoro	17
	Utoaji wa Kifuta Machozi kwa Wafugaji.....	18
3.5	UDHIBITI WA MAGONJWA YA MIFUGO.....	19
	Maeneo Huru ya Magonjwa ya Mifugo.....	19
	Magonjwa ya Mlipuko	19
	Magonjwa yanayoenezwa na Wadudu (Kupe na Mbung'o)	20
	Magonjwa ya Mifugo yanayoambukiza Binadamu	21
	Ukaguzi wa Mifugo na Mazao yake.....	22
	Utambuzi, Usajili na Ufuatiliaji wa Mifugo	22
3.6	UENDELEZAJI WA SEKTA YA UVUVI	23
	Uvunaji wa Samaki na Uuzaji wa Mazao ya Uvuvi.....	23
	Uwezeshaji Wavuvi Wadogo	24
	Ukuzaji wa Viumbe kwenye Maji.....	26
3.7	UTAFITI, MAFUNZO NA UGANI WA MIFUGO NA UVUVI	27
	Taasisi ya Utafiti wa Mifugo Tanzania (TALIRI).....	28
	Utafiti wa malisho ya Mifugo.....	29
	Taasisi ya Utafiti wa Uvuvi Tanzania (TAFIRI)	30
	Wakala wa Elimu na Mafunzo ya Uvuvi (Fisheries Education and Training Agency - FETA)	32
	Wakala wa Vyuo vya Mafunzo ya Mifugo (Livestock Training Agency - LITA)	33
	Huduma za Ugani.....	34
	Wakala wa Maabara ya Veterinari Tanzania (Tanzania Veterinary Laboratory Agency-TVLA).....	35
3.8	USIMAMIZI WA UBORA WA MAZAO NA HUDUMA ZA MIFUGO NA UVUVI.....	36

Bodi ya Nyama Tanzania	36
Bodi ya Maziwa Tanzania.....	37
Baraza la Veterinari Tanzania.....	38
Uthibiti wa Ubora na Usalama wa Mazao ya Uvuvi.....	39
Usimamizi na Ukaguzi wa Viwanda, Maghala, Mialo na Masoko ya Samaki.....	39
Uthibiti wa Ubora na Usalama wa Mazao ya Uvuvi katika Maabara.....	40
3.9 USIMAMIZI WA RASILIMALI ZA UVUVI	40
Udhibiti wa Uvuvi Haramu	41
Hifadhi za Bahari na Maeneo Tengefu	43
3.10 MASUALA MTAMBUKA	44
Uendelezaji wa Rasilimali Watu	44
Mawasiliano na Elimu kwa Umma	45
Matumizi ya Teknolojia ya Habari na Mawasiliano (TEHAMA)	45
Hifadhi ya Mazingira na Mabadiliko ya Tabianchi	46
4.0 SHUKRANI	46
5.0 BAJETI KWA MWAKA WA FEDHA 2014/2015	48
6.0 MAJEDWALI.....	49

HOTUBA YA WAZIRI WA MAENDELEO YA MIFUGO NA UVUVI, MHESHIMIWA DK. TITUS MLENGEYA KAMANI (MB), AKIWASILISHA BUNGENI MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI YA FEDHA KWA MWAKA 2014/2015

1.0 UTANGULIZI

1. Mheshimiwa Spika, kufuatia taarifa iliyowasilishwa hapa Bungeni na Mwenyekiti wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Kilimo, Mifugo na Maji, iliyochambua bajeti ya Wizara ya Maendeleo ya Mifugo na Uvuvi, naomba kutoa hoja kwamba Bunge lako Tukufu lipokee, lijadili na kupitisha taarifa ya mapitio ya utekelezaji wa kazi za Wizara kwa mwaka 2013/2014 na mwelekeo wa kazi za Wizara kwa mwaka 2014/2015. Aidha, naliomba Bunge lako Tukufu likubali kupitisha Mpango wa Maendeleo na Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Fedha ya Wizara ya Maendeleo ya Mifugo na Uvuvi kwa mwaka wa fedha 2014/2015.

2. Mheshimiwa Spika, napenda kumpongeza **Mheshimiwa Dkt. Jakaya Mrisho Kikwete**, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, **Mheshimiwa Dkt Mohamed Gharib Bilal**, Makamu wa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na **Mheshimiwa Mizengo Kayanza Peter Pinda**, Mbunge wa Katavi na Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa jitihada zao za kuongoza, kusimamia na kuendeleza amani, utulivu, mshikamano na uchumi wa nchi yetu. Pia, napenda kumpongeza **Mheshimiwa Rais** kwa uamuzi wake wa kuanzisha mchakato wa kupata katiba mpya ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. Vilevile, napenda kuwapongeza Wajumbe wa Bunge Maalum la Katiba kwa kuteuliwa na **Mheshimiwa Rais** kushiriki katika mchakato wa kupata katiba. Tuna imani kuwa mchakato huo utatuwezesha kupata Katiba itakayofaa kwa kipindi kijacho. Aidha, naomba nichukue fursa hii kumshukuru **Mheshimiwa Rais** kwa kunitewa mimi na Naibu Waziri, Mheshimiwa **Kaika Saning'o Ole Telele** Mbunge wa Ngorongoro kuongoza Wizara ya Maendeleo ya Mifugo na Uvuvi na tunaahidi kutumia uwezo wetu katika kutekeleza majukumu tuliyopewa.

3. Mheshimiwa Spika, naomba nichukue nafasi hii kuwapongeza Mawaziri na Naibu Mawaziri kwa kuteuliwa kwao na **Mheshimiwa Rais** katika nafasi zao mpya. Aidha, napenda kuwapongeza Waheshimiwa Wabunge wapya waliojiunga na Bunge lako tukufu kufuatia chaguzi ndogo zilizofanyika katika Jimbo la Chambani **Mheshimiwa Yusuf Salim Hussein**, Jimbo la Kalenga **Mheshimiwa Godfrey William Mgimwa** na Jimbo la Chalinze **Mheshimiwa Ridhiwan Jakaya Kikwete**.

4. Mheshimiwa Spika, Wizara ilipokea kwa masikitiko makubwa taarifa za vifo vya Waheshimiwa Wabunge wenzetu; Hayati **Mhe. Dkt. William Augustao Mgimwa** aliyekuwa mbunge wa Kalenga na Hayati **Said Ramadhani**

Bwanamdogo aliyekuwa Mbunge wa Chalinze. Naungana na Waheshimiwa Wabunge wenzangu, kutoa salaam za rambirambi kwa familia za marehemu, ndugu na wananchi wa majimbo waliokuwa wanayawakilisha. Mwenyezi Mungu aziweke roho za marehemu mahali pema peponi, Amina. Aidha, naomba nitumie fursa hii kuwakumbuka wananchi wenzetu waliopoteza maisha kutokana na mafuriko, ajali na sababu mbalimbali.

5. Mheshimiwa Spika, napenda kuchukua fursa hii kumshukuru **Mhe. Profesa Peter Mahamudu Msolla**, Mbunge wa Kilolo na **Mhe. Said Juma Nkumba**, Mbunge wa Sikonge pamoja na wajumbe wote wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Kilimo, Mifugo na Maji kwa ushauri, maoni, maelekezo na ushirikiano waliotupatia katika utekelezaji wa majukumu ya Wizara na maandalizi ya bajeti hii. Napenda kulihakikishia Bunge lako Tukufu kwamba Wizara yangu itaendelea kuzingatia ushauri, mapendekezo na maoni ya Kamati na yale yatakayotolewa na Bunge lako Tukufu.

6. Mheshimiwa Spika, naomba kuchukua fursa hii kumpongeza Waziri Mkuu, **Mheshimiwa Mizengo Kayanza Peter Pinda**, Mbunge wa Katavi kwa hotuba yake nzuri yenye kutoa malengo ya Serikali na mwelekeo wa utendaji wa sekta mbalimbali pamoja na kazi za Serikali kwa mwaka 2013/2014. Aidha, nachukua nafasi hii kuwapongeza Mawaziri wote waliotoa hotuba zao ambazo zimeainisha maeneo mbalimbali tunayoshirikiana katika kuendeleza sekta za mifugo na uvuvi nchini. Vilevile, nawashukuru waheshimiwa Wabunge wote kwa michango yao kuhusu masuala ya maendeleo ya sekta za mifugo na uvuvi kupitia hotuba hizo.

2.0 HALI YA SEKTA ZA MIFUGO NA UVUVI NA CHANGAMOTO ZILIZOPO

Sekta ya Mifugo

7. Mheshimiwa Spika, sekta ya mifugo ina umuhimu mkubwa katika kuwapatia wananchi lishe bora, ajira na kipato hivyo kuchangia katika kumwondolea mwananchi umaskini. Mifugo hutoa ajira, lishe, nishati, mbolea na hutumika kama wanyamakazi na benki hai. Kulingana na takwimu zilizotolewa na Ofisi ya Taifa ya Takwimu mwaka 2013, sekta ya mifugo ilikua kwa asilimia **3.8** ikilinganishwa na asilimia **3.1** mwaka 2012 na kuchangia asilimia **4.4** katika pato la Taifa ikilinganishwa na asilimia **4.6** mwaka 2012. Kulingana na takwimu zilizopo, idadi ya mifugo nchini inakadiriwa kuwa ng'ombe **milioni 22.8**, mbuzi **milioni 15.6** na kondoo **milioni 7.0**. Pia, wapo kuku wa asili **milioni 35.5**, kuku wa kisasa **milioni 24.5** na nguruwe **milioni 2.01**.

Aidha, ulaji wa mazao ya mifugo kulingana na viwango vya Shirika la Chakula na Kilimo la Umoja wa Mataifa (FAO, 2011) ni kilo **50** za nyama, lita **200** za maziwa na mayai **300** kwa mtu kwa mwaka. Kwa upande wa nchi yetu viwango vya ulaji wa mazao hayo kwa sasa ni wastani wa kilo **12** za nyama, lita **45** za maziwa na mayai **75** kwa mtu kwa mwaka.

Hali ya Sekta ya Uvuvi

8. Mheshimiwa Spika, shughuli za uvuvi hufanyika katika maeneo ya maji chumvi na maji baridi. Nchi yetu ina ukanda wa pwani wa bahari wenye urefu wa kilometa **1,424** ambao umegawanyika katika eneo la Maji ya Kitaifa (Territorial Sea) lenye ukubwa wa kilometa za mraba **64,000** na eneo la Bahari Kuu lenye ukubwa wa kilometa za mraba **223,000**. Eneo la maji baridi linajumuisha maziwa makuu matatu ambayo ni; Ziwa Victoria (kilometa za mraba **35,088**), Ziwa Tanganyika (kilometa za mraba **13,489**) na Ziwa Nyasa (kilometa za mraba **5,700**), maziwa ya kati na madogo **29**, mito na maeneo oevu.

9. Mheshimiwa Spika, sekta ya uvuvi huchangia katika upatikanaji wa lishe bora, ajira, kipato kwa wananchi, pato la Taifa na hivyo kuchangia katika kuondoa umaskini. Sekta hii imekua kwa asilimia **2.2** mwaka 2013 ikilinganishwa na asilimia **2.9** mwaka 2012. Kupungua kwa kasi ya ukuaji kumechangiwa na kupungua kwa mauzo ya samaki na mazao yake nje ya nchi. Aidha, mchango wa sekta hii kwa pato la Taifa umeendelea kuwa asilimia **1.4** kwa mwaka 2013. Vilevile, katika mwaka 2013/2014, idadi ya wavuvi wadogo imeongezeka kufikia **183,341** ikilinganishwa na wavuvi **182,741** mwaka 2012/2013 na zaidi ya wananchi **milioni 4.0** wameendelea kutegemea shughuli za uvuvi ikiwemo biashara ya samaki, uchakataji wa mazao ya uvuvi, utengenezaji wa zana na vyombo vya uvuvi na biashara nyingine katika kujipatia kipato.

Changamoto

10. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2013/2014 sekta za mifugo na uvuvi zimeendelea kukabiliwa na changamoto mbalimbali ikiwa ni pamoja na:-

- (i) Kutopata fedha za kutosha na kwa wakati ili kutekeleza majukumu yaliyoainishwa kwenye mpango kazi.
- (ii) Uwekezaji mdogo katika sekta za mifugo na uvuvi hasa katika usindikaji wa mazao ya mifugo na uvuvi na katika Bahari Kuu kunaathiri mchango wa sekta katika pato la Taifa;
- (iii) Kasi ndogo katika kumilikisha maeneo ya ufugaji kunachangia kuhamahama kwa mifugo na kusababisha migogoro baina ya wafugaji na watumiaji wengine wa ardhi, uharibifu wa mazingira na ueneaji wa magonjwa ya mifugo;

- (iv) Kuenea kwa magonjwa ya mifugo, hususan ya milipuko, yasiyo na mipaka na yaenezwayo na kupe na mbung'o;
- (v) Kutopatikana kwa mikopo ya kutosha na yenye masharti nafuu kwa wafugaji na wavuvi;
- (vi) Kupanda kwa gharama za pembejeo na zana kwa ajili ya ufugaji na uvuvi;
- (vii) Uhaba wa Maafisa ugani wa mifugo na uvuvi ikilinganishwa na mahitaji;
- (viii) Upungufu wa mbegu bora za mifugo na samaki, pembejeo na huduma hafifu ya uhimilishaji;
- (ix) Ukosefu wa soko la uhakika la mazao ya mifugo na uvuvi hususan maeneo ya vijijini;
- (x) Ushiriki mdogo wa wadau katika kudhibiti uvuvi na biashara haramu ya samaki na mazao ya uvuvi; na
- (xi) Elimu duni ya ufugaji bora, ufugaji usio wa kibiashara na matumizi duni ya teknolojia za kisasa kwa wafugaji na wavuvi.

11. Mheshimiwa Spika, ili kukabiliana na changamoto hizi, Wizara imetekeleza yafuatayo:-

- (i) Wizara kuendelea kuhimiza Serikali kutenga fedha za kutosha ili kuweza kukidhi mahitaji ya sekta.
- (ii) Kuhamasisha Sekta binafsi kuwekeza katika sekta za mifugo na uvuvi kwa kuweka mazingira mazuri ya uwekezaji. Aidha, vijitabu vyenye kuonyesha fursa za uwekezaji katika sekta za mifugo na uvuvi vimeandaliwa na kusambazwa kwa wadau na kutangazwa kwenye tovuti ya Wizara na kupitia ofisi za Ubalazi.
- (iii) Kushirikiana na Mamlaka husika kuhimiza uainishaji, upimaji, umilikishaji na uendelezaji wa maeneo ya ufugaji ili yawe endelevu kwa lengo la kudhibiti uhamaji holela wa mifugo ili kupunguza migogoro baina ya wafugaji na watumiaji wengine wa ardhi na hivyo kupunguza uharibifu wa mazingira na kuzuia kuenea kwa magonjwa ya mifugo. Aidha, Serikali imeanza kupima upya baadhi ya ranchi zake kwa lengo la kupunguza migogoro kati ya ranchi na wafugaji.
- (iv) Kuimarisha huduma za afya ya mifugo kwa kudhibiti magonjwa ya mifugo hususan ya milipuko ikiwa ni pamoja na kuendelea kutoa ruzuku ya madawa ya kuogeshea mifugo na chanjo. Aidha, Wakala wa Maabara ya Veterinari Tanzania (TVLA) unaendelea kuimarishwa kwa ajili ya kuboresha huduma za kimaabara ikiwemo uzalishaji wa chanjo za mifugo.
- (v) Kuhamasisha taasisi za fedha kutoa mikopo yenye masharti nafuu kwa ufugaji na uvuvi. Aidha, kuhamasisha wafugaji na wavuvi kuunda vyama vya ushirika vya akiba na mikopo ili kuwawezesha kupata pembejeo na zana kwa ajili ya ufugaji na uvuvi.
- (vi) Kuendelea kuimarisha Wakala za Mafunzo ya Mifugo na Elimu na Mafunzo ya Uvuvi ili kuongeza udahili kutoka **1,720** hadi **2,500** (mifugo) na **1,150** hadi **1,500** (uvuvi) kuimarisha huduma za mafunzo na kuongeza idadi ya maafisa ugani wa mifugo na uvuvi katika Halmashauri nchini. Aidha, kuendelea kuhamasisha sekta binafsi kuwekeza katika mafunzo ya mifugo na uvuvi. Hadi sasa kuna vyuo vya mifugo vitatu vya mifugo Visele (Mpwapwa), Kaole (Bagamoyo) na SUA ambavyo vimedahili wanafunzi 375. Vilevile Wizara kuendelea kushawishi Serikali kuendelea

kuajiri wataalam mbalimbali wa mifugo na uvuvi ili kukidhi mahitaji ya huduma za ugani.

- (vii) Kuanzisha na kuimarisha vituo vya kuzalisha mbegu na pembejeo bora za mifugo na samaki pamoja na kuimarisha huduma ya uhimilishaji (artificial insemination); ufugaji wa samaki na ukuzaji wa viumbe wengine kwenye maji (aquaculture).
- (viii) Kushirikiana na Mamlaka za Serikali za Mitaa na Sekta Binafsi kuimarisha na kujenga miundombinu muhimu ya mifugo na uvuvi ikiwemo minada, masoko na mialo na kuhamasisha ujenzi wa viwanda vya kuongeza thamani ya mazao mifugo na uvuvi
- (ix) Kudhibiti uvuvi na biashara haramu ya uvuvi kwa kuhimiza na kuimarisha ushirikishwaji wa jamii na wadau wengine katika ulinzi, usimamizi na matumizi endelevu ya rasilmali za uvuvi. Aidha, vituo vya doria, Mamlaka ya Kusimamia Uvuvi Bahari Kuu (DSFA) na vikundi vya kusimamia rasilimali za uvuvi (BMUs) vinaimarishwa. Vilevile, Kitengo cha Hifadhi za Bahari na Maeneo Tengefu kitaimarishwa ili kiweze kuanzisha na kuendeleza maeneo tengefu kwenye maziwa makuu hususan Ziwa Victoria, Tanganyika na Nyasa.
- (x) Kuhimiza wafugaji na wavuvi kutumia kanuni bora za ufugaji na uvuvi kwa kutoa mafunzo kupitia vyombo vya habari, semina, shamba darasa, machapisho, na mafunzo mbalimbali. Aidha, Taasisi ya Utafiti wa Mifugo Tanzania (TALIRI) na Taasisi ya Utafiti wa Uvuvi Tanzania (TAFIRI) zinaimarishwa ili kuendeleza huduma za utafiti wa mifugo na uvuvi ikiwa ni pamoja na kukarabati miundombinu, kuwajengea uwezo watafiti na kuwapatia vitendea kazi muhimu.

3.0 MAPITIO YA UTEKELEZAJI WA MPANGO WA MWAKA 2013/2014 NA MWELEKEO WA BAJETI YA MWAKA 2014/2015

3.1 UKUSANYAJI WA MAPATO

12. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2013/2014, Wizara inatarajia kukusanya kiasi cha shilingi **19,317,830,050.00**. Kati ya hizo, shilingi **8,981,727,050.00 (46.5%)** ni kutoka Sekta ya Mifugo na shilingi **10,336,103,000.00 (53.5%)** ni kutoka Sekta ya Uvuvi. Hadi kufikia 30 Aprili, 2014, kiasi cha shilingi **13,265,344,132.96** kimekusanywa na Wizara ikiwa ni sawa na asilimia **68** ya lengo la makusanyo. Kati ya hizo, shilingi **5,093,839,662.00** zimekusanywa kutoka sekta ya mifugo (asilimia **56.7** ya lengo) na shilingi **8,171,504,470.96** zimekusanywa kutoka sekta ya uvuvi (asilimia **79** ya lengo). Katika mwaka 2014/2015, Wizara inatarajia kukusanya shilingi **32,889,362,437.00**. Kati ya hizo, shilingi **24,401,371,000.00** zitakusanywa na Wizara na shilingi **8,487,991,437.00** zitakusanywa na Taasisi, Wakala na Bodi zilizo chini ya Wizara ambazo zitatumiwa na Taasisi, Wakala na Bodi hizo kutekeleza majukumu yake.

3.2 MATUMIZI YA FEDHA

13. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2013/2014 Wizara iliidhinishiwa kutumia jumla ya shilingi **67,180,225,000.00** ikihusisha shilingi **bilioni 20** zilizoongezwa kwa ajili ya kutekeleza miradi ya maendeleo. Kati ya kiasi hiki, shilingi **38,206,909,000.00** ni kwa ajili ya Matumizi ya Kawaida na shilingi **28,973,316,000.00** ni kwa ajili ya kutekeleza Miradi ya Maendeleo. Kati ya fedha za Matumizi ya Kawaida, shilingi **21,867,642,000.00** ni kwa ajili ya Matumizi Mengine (OC) na shilingi **16,339,267,000.00** ni kwa ajili ya Mishahara (PE) ya watumishi wa Wizara. Vilevile, kati ya fedha zilizotengwa kwa ajili ya maendeleo, shilingi **23,488,270,000.00 (81.1%)** ni fedha za ndani na shilingi **5,485,046,000.00 (18.9%)** ni fedha za nje.

14. Mheshimiwa Spika, hadi kufikia mwezi Aprili 2014, jumla ya shilingi **23,681,299,494.86** zimetolewa, sawa na asilimia **62** kwa ajili ya Matumizi ya Kawaida. Kati ya hizo, shilingi **16,021,023,638** ni kwa ajili ya Mishahara ya watumishi wa Wizara (PE) na shilingi **7,660,275,856.86** ni kwa ajili ya Matumizi Mengine (OC). Kati ya fedha hizo, jumla ya shilingi **23,435,217,537.55** (asilimia **98.9**) zimetumika. Aidha, jumla ya shilingi **3,881,376,828.00** (asilimia **13.4**) zimetolewa kwa ajili ya kutekeleza miradi ya maendeleo ambapo jumla ya shilingi **2,555,975,110.25** (asilimia **65.9**) zimetumika. Kati ya fedha za maendeleo zilizotolewa, shilingi **2,229,376,828.00** ni fedha za ndani na shilingi **1,652,000,000** ni fedha za nje.

3.3 UBUNIFU NA UTEKELEZAJI WA SERA NA SHERIA ZA SEKTA

15. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kuratibu, kupitia na kusimamia utekelezaji wa sera, sheria, mikakati na programu mbalimbali za kuendeleza sekta za mifugo na uvuvi nchini. Katika mwaka 2013/2014, Wizara imesambaza nakala **500** za Sera ya Taifa ya Mifugo na nakala **200** za Sera ya Taifa ya Uvuvi na Mikakati yake ya mwaka 1997 na kutoa elimu ya sera hizo kwa wadau mbalimbali hapa nchini. Aidha, imesambaza nakala **200** za Mkakati wa Kuendeleza Sekta ya Mifugo Nchini (LSDS), nakala **300** za Programu ya Kuendeleza Sekta ya Mifugo Nchini, nakala **150** za Programu ya Kuendeleza Sekta ya Uvuvi Nchini na nakala **400** za Fursa za Uwekezaji katika Sekta za Mifugo na Uvuvi. Vilevile, Wizara kwa kushirikiana na Wizara za Sekta ya Kilimo imeendelea kushiriki katika maandalizi ya Programu ya Kuendeleza Sekta ya Kilimo Nchini Awamu ya Pili (ASDP II) na Mkakati wa Kuendeleza Sekta ya Kilimo (ASDS II).

16. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2013/2014, sera na sheria za sekta za mifugo na uvuvi zimeendelea kupitiwa na Wizara kwa kushirikiana na wadau

mbalimbali ili kuboresha mazingira ya kibiashara. Kazi zilizofanyika ni pamoja na:-

- (i) Kuandaa na kujadiliwa mapendekezo ya Sera ya Taifa ya Uvuvi ya mwaka 2014 na mikakati yake katika ngazi ya Makatibu Wakuu;
- (ii) Kuandaa na kujadiliwa mapendekezo ya kutunga Sheria mpya ya Taasisi ya Utafiti wa Uvuvi Tanzania ya mwaka 2014 katika ngazi ya Makatibu Wakuu;
- (iii) Kuandaa na kujadiliwa mapendekezo ya kutunga Sheria mpya ya Hifadhi ya Bahari na Maeneo Tengefu ya mwaka 2014 katika ngazi ya Sekretarieti ya Baraza la Mawaziri;
- (iv) Kuandaa Waraka wa Baraza la Mawaziri wa mapendekezo ya kutunga Sheria ya Mbari Bora za Wanyama (Animal Breeding Act);
- (v) Kuandaa mapendekezo ya marekebisho ya Sheria ya Mamlaka ya Uvuvi wa Bahari Kuu (The Deep Sea Fishing Authority Act) SURA 388 kwa ajili ya kupata maoni ya wadau.
- (vi) Kuainisha maeneo yanayohitaji marekebisho katika Sheria ya Uvuvi (The Fisheries Act) SURA 279 kwa ajili ya kujadiliwa na wadau;
- (vii) Kuandaa Waraka wa Taarifa ya Utekelezaji wa Maamuzi ya Baraza la Mawaziri Na. 2/2002 kuhusu Mapendekezo ya Mkataba wa Ubinafsishaji wa Mashamba ya Mifugo na Ranchi za Taifa na kujadiliwa katika ngazi ya Sekretariati ya Baraza la Mawaziri.
- (viii) Kuandaa na kutangazwa katika Gazeti la Serikali notisi za uteuzi wa Wakaguzi wa Mifugo na mazao yake chini ya Sheria ya Magonjwa ya Wanyama SURA 156 na Sheria ya Veterinari SURA 319 na kupatiwa Namba zifuatazo:

- Sheria ya Magonjwa ya Wanyama, Notisi ya (Ukaguzi) Tangazo la Serikali Na. 390/2013;
- Sheria ya Veterinari, Notisi ya (Uteuzi wa Wakaguzi wa Veterinari) Tangazo la Serikali Na. 386/2013;
- Sheria ya Magonjwa ya Wanyama, Notisi ya (Uteuzi wa Wakaguzi wa Mifugo na mazao yake) Tangazo la Serikali Na. 387/2013; na
- Sheria ya Magonjwa ya Wanyama, Notisi ya (Madaktari wa Mifugo wa Wilaya) Tangazo la Serikali Na. 389/ 2013.

- (ix) Kutafsiri katika lugha ya Kiswahili Kanuni za Uvuvi za mwaka 2009 toleo la Tangazo la Serikali Na. 308 la mwaka 2009 na kupelekwa kwa Mwanasheria Mkuu wa Serikali ili aweze kuzipitia kabla ya kuchapishwa.

Aidha, marekebisho ya Kanuni zifuatazo yameandaliwa na kutangazwa katika Gazeti la Serikali:-

- (i) Kanuni za Magonjwa ya Wanyama (Udhibiti wa Usafirishaji wa Wanyama na Mazao yatoakanayo na Wanyama ya 2013) The Animal Diseases (Animal and Animal Products Movements Control) (Amendment) Regulations, 2013, Tangazo la Serikali Na. 225 la mwaka 2013;

- (ii) Kanuni za Biashara ya Ngozi “The Hides, Skins and Leather (Trading in Hides, Skins and Leather) (Amendment) Regulations, 2014” Tangazo la Serikali Na. 46 la mwaka 2014; na
- (iii) Kanuni za Veterinari (Viwango vya Mafunzo vya Usajili, Uorodheshaji na Uandikishaji) “The Veterinary (Training Standards for Registration, Enrolment and Enlistment) (Amendment) Regulations, 2014, Tangazo la Serikali Na. 45 la mwaka 2014.

17. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2014/2015, Wizara itaendelea kutoa elimu kuhusu sera, sheria na kanuni za sekta za mifugo na uvuvi ili zizingatie mfumo wa ugatuaji madaraka (D by D). Pia, itakamilisha mapitio ya Sera ya Taifa ya Uvuvi na Mikakati yake (1997) na Mkakati wa utekelezaji. Aidha, Wizara itakamilisha mapendekezo ya Sheria za Hifadhi za Bahari na Maeneo Tengefu Sura 146 na Sheria ya Mbari Bora za Wanyama (Animal Breeding Act).

3.4 UENDELEZAJI WA SEKTA YA MIFUGO

Uzalishaji na Biashara ya Mifugo na Mazao yake Zao la Maziwa

18. Mheshimiwa Spika, tasnia ya maziwa imeendelea kukua kutokana na kuongezeka kwa uzalishaji, ukusanyaji na usindikaji wa maziwa. Uzalishaji wa maziwa umeongezeka na kufikia lita **bilioni 2.0** mwaka 2013/2014 ikilinganishwa na lita **bilioni 1.9** kwa mwaka 2012/2013 (**Jedwali Na.1**) sawa na ongezeko la asilimia **3.5**. Aidha, usindikaji wa maziwa kwa siku umeongezeka kutoka lita **135,300** mwaka 2012/2013 hadi lita **139,800** mwaka 2013/2014 sawa na ongezeko la asilimia **3.2** (**Jedwali Na.2**). Ongezeko hilo limetokana na kuanzishwa kwa viwanda vipya vya kusindika maziwa vikiwemo vya Milk com (Dar es Salaam), Prince Food Technologies na Grand Denam (Arusha) na kufanya idadi ya viwanda vya kusindika maziwa nchini kuwa **74**.

Katika juhudi za kuhamasisha ukusanyaji na usindikaji wa maziwa nchini, Wizara imevipatia Vyama vya Wafugaji Njombe (NJOLIFA) na Siha (kijiji cha Kishisha) matenki ya kupoza maziwa ambapo uzinduzi rasmi ulifanyika katika kijiji cha Wangama – Njombe.

Katika mwaka 2014/2015, Wizara itaendelea kuhamasisha sekta binafsi kuimarisha ukusanyaji na usindikaji wa maziwa ili kuongeza usindikaji kufikia lita **165,000** kwa siku.

19. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2013/2014 jumla ya mitamba **681** ilizalishwa katika mashamba ya Wizara na kusambazwa kwa wafugaji mbalimbali nchini. Aidha, Wizara imeendelea kuboresha mashamba ya

kuzalisha mifugo ili kuongeza upatikanaji wa mitamba kwa kutekeleza kazi zifuatazo:-

- (i) Kununua ng'ombe wazazi **67** kwa ajili ya mashamba ya Ngerengere (**25**), Sao Hill (**25**) na Mabuki (**17**);
- (ii) Kuunganisha umeme katika nyumba za wafanyakazi na ofisi za shamba la Nangaramo;
- (iii) Kutengeneza makinga moto kilometa **28** kwenye maeneo ya malisho katika mashamba ya Mabuki (**10**), Sao Hill (**5**), Nangaramo (**5**) na Ngerengere (**8**);
- (iv) Kukarabati barabara kilometa **12** kwenye mashamba ya Mabuki (**10**) na Ngerengere (**2**);
- (v) Kufyeka vichaka hekta **60** katika mashamba ya Mabuki (**50**) na Nangaramo (**10**); na
- (vi) Kuendeleza malisho hekta **42** katika mashamba ya Mabuki (**23**), Sao Hill (**8**), Kitulo (**7**) na Ngerengere (**4**).

Katika mwaka 2014/2015, Wizara itaendelea kusimamia, kuboresha mashamba na kuzalisha mitamba kwa kutumia teknolojia ya uhimilishaji na kuhamasisha sekta binafsi kuwekeza katika uzalishaji wa mitamba bora. Aidha, katika kuimarisha mashamba, Wizara itafanya yafuatayo:

- (i) Kununua ng'ombe wazazi **300** kwa ajili ya mashamba ya Mabuki (**150**), Nangaramo (**100**) na Ngerengere (**50**);
- (ii) Kununua trekta moja kwa ajili ya shamba la Mabuki na magari mawili (**2**) kwa ajili ya Mabuki na Nangaramo;
- (iii) Kukarabati nyumba za watumishi wa shamba la Kitulo; na
- (iv) Kuweka makinga moto na uzio kwenye maeneo ya malisho katika mashamba yote ya kuzalisha mitamba.

20. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kuhamasisha matumizi ya teknolojia ya uhimilishaji kama njia yenye tija ya kuzalisha mifugo bora. Katika mwaka 2013/2014, Kituo cha Taifa cha Uhimilishaji – NAIC Usa River kimeimarishwa kwa kupatiwa vifaa vya maabara ili kuongeza ubora wa mbegu. Aidha, Vituo vitano (**5**) vya Kanda vya Uhimilishaji vya Kibaha (Pwani), Dodoma, Lindi, ZVC Mwanza na Uyole (Mbeya) vimeimarishwa kwa kukarabati mitambo na kupatiwa vitendea kazi. Vilevile, katika juhudi ya kuendeleza teknolojia ya uhimilishaji yafuatayo yamefanyika:-

- (i) Jumla ya dozi **58,210** za mbegu bora zimezalishwa na kusambazwa kwa wafugaji;
- (ii) Jumla ya ng'ombe **90,300** wamehimilishwa yakiwemo maeneo ya mifugo ya asili ya Mamlaka ya Hifadhi ya Ngorongoro;
- (iii) Kutoa mafunzo kwa wataalam **136** wa uhimilishaji kutoka kwenye maeneo mbalimbali nchini;

- (iv) Kuendelea na ujenzi wa Kituo kipya cha Uhimilishaji cha Sao Hill na kukamilisha ujenzi wa Kituo cha Uhimilishaji cha Kanda cha Katavi, ambapo mitambo ya kutengeneza kimiminika cha naitrojeni imesimikwa katika vituo hivyo;
- (v) Kutumia huduma ya uhimilishaji katika Mashamba ya Kuzalisha Mifugo, ambapo jumla ya ng'ombe **440** walihimilishwa; Mabuki (**97**), Sao Hill (**52**), Kitulo (**183**) na Ngerengere (**108**); na
- (vi) Kuendeleza teknolojia ya uhawilishaji kiinitete (*embryo transfer*) kwa kujenga maabara TALIRI-Mpwapwa.

Katika mwaka 2014/2015, Wizara itaendelea kuimarisha uhimilishaji nchini kwa kuzalisha dozi **190,000** za mbegu, kuendeleza ujenzi wa Kituo cha Taifa cha Uhimilishaji cha Sao Hill, kuimarisha Kituo cha Uhimilishaji cha Taifa NAIC – Usa River na Vituo sita (**6**) vya Kanda vya Uhimilishaji. Aidha, Wizara itaendeleza teknolojia ya uhawilishaji kiinitete kwa kukamilisha ujenzi wa maabara ya TALIRI-Mpwapwa na kuitumia teknolojia hiyo katika mashamba ya mifugo ya Mzeri, Mpwapwa, Mivumoni na Sao Hill.

Nyama - Ng'ombe, Mbuzi, Kondoo, Nguruwe na Kuku

21. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2013/2014, uzalishaji wa nyama umeongezeka kutoka tani **553,455** mwaka 2012/2013 hadi tani **563,086** (ng'ombe tani **309,353**, mbuzi na kondoo tani **120,199** nguruwe tani **79,174** na kuku tani **54,360**) mwaka 2012/2013 (**Jedwali Na. 1**). Aidha, wadau wameendelea kuhamasishwa kutumia mfumo wa unenepeshaji mifugo ambapo ng'ombe walionenepeshwa wameongezeka kwa asilimia **11** kutoka ng'ombe **155,206** mwaka 2012/2013 hadi ng'ombe **175,000** mwaka 2013/2014 katika mikoa ya Kanda ya Ziwa **115,300**; Kati **22,270**; Kaskazini **27,430**; Nyanda za Juu Kusini **1,500** na NARCO **8,500** (**Jedwali Na. 3**). Aidha, nakala **500** za Mwongozo wa Unenepesheji zimesambazwa kwa wadau mbalimbali. Katika juhudi za kusaidia upatikanaji wa soko la mifugo iliyonenepeshwa, Serikali imeendelea kuweka mazingira mazuri ili kuvutia wawekezaji kuwekeza katika ujenzi na ukarabati wa machinjio za kisasa na viwanda vya kusindika nyama, ambapo katika mwaka 2013/2014 yafuatayo yamefanyika:-

- (i) Manispaa ya Iringa kwa kushirikiana na UNIDO inajenga machinjio yenye uwezo wa kuchinja ng'ombe **200** na mbuzi/kondoo **200** kwa siku;
- (ii) Kampuni ya Chobo inajenga machinjio katika Jiji la Mwanza itakayokuwa na uwezo wa kuchinja ng'ombe **160** na mbuzi/kondoo **400** kwa siku;
- (iii) Kampuni ya Triple S inaendelea kukarabati Kiwanda cha Kusindika Nyama cha Shinyanga kitakachokuwa na uwezo wa kuchinja ng'ombe **500** kwa siku;

- (iv) Machinjio ya Dodoma imeboreshwa kwa kuongeza sehemu ya kukata nyama ili kuongeza thamani ambapo imeweza kufikia uwezo wa kuchinja ng'ombe **450** badala ya **200** na Mbuzi/Kondoo **200** kwa siku; na
- (v) Machinjio nyingine zilizokamilika hivi karibuni na zinafanya kazi ni machinjio ya Kampuni ya Tandan iliyopo Mkuranga yenye uwezo wa kuchinja na kusindika nguruwe **200** kwa siku; Machinjio ya Kampuni ya Kiliagro iliyopo Jijini Arusha yenye uwezo wa kuchinja na kusindika kuku **4,000** kwa siku; Machinjio ya Kampuni ya Mtanga Foods Ltd iliyopo katika Halmashauri ya Kilolo yenye uwezo wa kuchinja na kusindika ng'ombe **80** kwa siku; kiwanda/machinjio ya Kampuni ya Alpha Choice iliyopo Magu yenye uwezo wa kuchinja na kusindika ng'ombe **80** na Machinjio ya Aman (Endanahai) iliyoko Babati yenye uwezo wa kuchinja na kusindika kuku **4,000** kwa siku.

Katika mwaka 2014/2015, Wizara itaendelea kuhamasisha uzalishaji, usindikaji wa nyama, kuweka mazingira mazuri ili sekta binafsi iwekeze zaidi na kuhimiza matumizi ya sheria na kanuni ili kuinua viwango vya nyama na bidhaa zitokanazo na nyama. Aidha, Serikali itaendelea kuhamasisha unenepeshaji ili kufikia idadi ya ng'ombe **200,000** kwa mwaka.

22. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kuboresha miundombinu ya masoko ya mifugo kwa lengo la kukuzwa biashara ya mifugo katika minada ya upili na ya mipakani. Katika mwaka wa 2013/2014, Wizara imeimarisha minada ya Pugu (Dar es Salaam), Lumecha (Songea), Meserani (Arusha) na Nyamatala (Misungwi). Aidha, mnada wa upili wa Nyamatala umezinduliwa rasmi tarehe 8 Aprili, 2014. Minada ya Kirumi (Butiama) na Longido inaendelea kujengwa. Vilevile, wafanyabiashara **340** walipatiwa mafunzo kuhusu biashara, matumizi ya mizani na umuhimu wa kulipa mapato ya Serikali kwenye minada ya upili na ya mipakani.

Katika mwaka 2014/2015, Wizara itaendelea na ujenzi wa minada miwili (**2**) ya Longido na Kirumi na kukarabati minada sita (**6**) ya Pugu, Weruweru, Sekenke, Kizota, Meserani na Igunga. Aidha, Serikali itaendelea kuratibu uuzaji wa mifugo katika minada na kuhamasisha matumizi ya mizani ya kupimia uzito wa mifugo.

23. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kuratibu biashara ya mifugo na mazao yake ndani na nje ya nchi. Katika mwaka 2013/2014, jumla ya ng'ombe **1,215,541** mbuzi **960,199** na kondoo **209,292** wenye thamani ya shilingi **bilioni 989.3** waliuzwa minadani. Hata hivyo, idadi ya mifugo iliyouzwa nje ya nchi imepungua kutoka ng'ombe **1,705**, mbuzi na kondoo **1,003** wenye thamani ya shilingi **bilioni 2.16** mwaka 2012/2013 hadi ng'ombe **1,123** na

mbuzi **517** wenye thamani ya shilingi **bilioni 1.78** mwaka 2013/2014. Aidha, jumla ya **tani 2.8** za nyama ya ng'ombe, tani **1,048.85** za nyama ya mbuzi na tani **58.97** za nyama ya kondoo zenye thamani ya shilingi **bilioni 36.17** mwaka 2013/2014 ziliuzwa nje ya nchi ikilinganishwa na mauzo ya nyama ya ng'ombe tani **126**, mbuzi tani **667.8** na kondoo tani **88.4** zenye thamani ya shilingi **bilioni 28.8** mwaka 2012/2013.

Katika mwaka 2014/2015, Wizara kwa kushirikiana na Wizara ya Viwanda na Biashara itaendelea kuhamasisha wadau kuwekeza katika ujenzi wa viwanda na biashara ya mifugo na mazao yake ili kuongeza mauzo ya nyama ndani na nje ya nchi.

Uzalishaji wa Nyama katika Kampuni ya Ranchi za Taifa (National Ranching Company - NARCO)

24. Mheshimiwa Spika, Kampuni ya Ranchi za Taifa (NARCO) imeendelea kuzalisha, kunenepesha, kuuza mifugo kwa ajili ya nyama na kuendesha machinjio ya Dodoma kwa ubia na Kampuni ya NICOL. Aidha, Kampuni imeendelea kutoa huduma za ushauri kwa wafugaji wanaozunguka ranchi **10** za mfano za Kagoma, Kalambo, Kikulula, Kongwa, Mabale, Missenyi, Mkata, Mzeri, Ruvu na West Kilimanjaro. NARCO ina jumla ya hekta **230,384** zenye uwezo wa kuweka ng'ombe kati ya **80,000** na **90,000**. Kwa sasa Kampuni ina jumla ya ng'ombe **14,618**, kondoo na mbuzi **1,520**, farasi **41** na punda **43**.

Katika mwaka wa 2013/2014, NARCO imefanya yafuatayo:-

- (i) Kuzalisha ndama **4,372** kutokana na ng'ombe wazazi **6,428**;
- (ii) Kunenepesha ng'ombe **3,000** kutoka kwa wafugaji na kuuza ng'ombe **5,600** wenye thamani ya shilingi **bilioni 3.1**;
- (iii) Kutoa hati miliki ndogo (sub-lease) kwa vitalu **13** katika Ranchi ya Kalambo na kufikisha idadi ya hati miliki ndogo **96** kati ya **105** zinazotakiwa kutolewa;
- (iv) Kutoa ushauri na mafunzo ya kusimamia ufugaji wa kisasa kwa wawekezaji watanzania **50** ambao wamemilikishwa vitalu ndani ya Ranchi za Taifa pamoja na wafugaji wanaozunguka ranchi hizo. Vitalu hivyo vimewekeza ng'ombe **36,820**, mbuzi na kondoo **8,612**; na
- (v) Kumpata Mshauri Mwelekezi ili ashauri jinsi ya kuendeleza ujenzi wa machinjio ya Ruvu. Aidha, taratibu za kumpata mkandarasi wa kuendeleza ujenzi wa machinjio hiyo zinaendelea baada ya mkataba wa awali kuvunjwa.

Katika mwaka 2014/2015, NARCO itaendelea na ujenzi wa machinjio ya kisasa ya Ruvu na kununua ng'ombe wazazi **1,200** ili kuongeza idadi ya

ng'ombe katika ranchi zake. Aidha, jumla ya ndama **4,050** wanategemea kuzaliwa kutokana na ng'ombe wazazi **5,786**. Pia, Kampuni itaendelea na jitihada za kuongeza uzalishaji kwa kutafuta mitaji mipya na kuvutia wawekezaji kwa ubia katika ranchi zake.

Kuku

25. Mheshimiwa Spika, kumekuwepo na ongezeko la uzalishaji wa kuku na mayai nchini. Katika mwaka 2013/2014, jumla ya vifaranga **milioni 61** vya kuku wa nyama na mayai vilizalishwa nchini ikilinganishwa na vifaranga **milioni 52** mwaka 2012/2013. Pia, mayai **348,000** ya kuku wazazi na mayai **6,240,000** ya kutotolesha vifaranga yaliingizwa nchini. Vilevile, uzalishaji wa mayai uliongezeka kutoka **bilioni 3.7** mwaka 2012/2013 hadi mayai **bilioni 3.9** mwaka 2013/2014. Aidha, Wizara imeshirikiana na Kampuni ya Black Mark kufanya maonesho ya tasnia ya kuku katika ukumbi wa Mlimani City mwezi Oktoba, 2013 yaliyoshirikisha pia kampuni tano (**5**) kutoka nchi za Mauritius, Malawi, Misri, Zambia na Ufaransa. Vilevile, Wizara imefanya mkutano wa wadau wa tasnia ya kuku kujadili hali ya tasnia ikiwa ni pamoja na namna ya kutumia fursa zilizopo na kuweka mikakati ya kukabiliana na changamoto.

Katika mwaka 2014/2015, Wizara itaendelea kuhamasisha wadau kuwekeza katika ufugaji wa kuku kibiashara na kushirikiana na wadau kuandaa maonesho yatakayoweza wadau kuzalisha mazao bora.

Nguruwe

26. Mheshimiwa Spika, ufugaji wa nguruwe nchini umeendelea kukua kutokana na kuongezeka kwa mahitaji. Katika mwaka 2013/2014, uzalishaji wa nyama ya nguruwe umeongezeka kwa asilimia **35** kutoka tani **50,814** mwaka 2012/2013 hadi tani **79,174** mwaka 2013/2014. Ili kuimarisha ufugaji wa nguruwe nchini, Wizara imenunua nguruwe wa mbegu **24** (majike **20** na madume **4**) mbari ya *Large White* na *Duroc* na kuwapeleka katika shamba la Ngerengere ili kuwazalisha na kusambaza mbegu bora kwa wafugaji.

Katika mwaka 2014/2015, Wizara itaendelea kuimarisha uzalishaji wa nguruwe nchini kwa kuendeleza shamba la Ngerengere kwa kuongeza nguruwe wazazi. Aidha, Wizara itashirikiana na Halmashauri kuhamasisha sekta binafsi kuwekeza katika ufugaji wa nguruwe wa kisasa.

Ngozi

27. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2013/2014, ngozi zilizosindikwa na kuuzwa nje ya nchi ziliongezeka kutoka vipande vya ngozi za ng'ombe **969,060** vyenye thamani ya shilingi **bilioni 32.3** na vipande vya ngozi za mbuzi na kondoo **2,582,525** vyenye thamani ya shilingi **bilioni 18.6** katika mwaka 2012/2013 hadi kufikia vipande vya ngozi za ng'ombe **1,060,777** vyenye thamani ya shilingi **bilioni 39.4** na vipande vya ngozi za mbuzi na kondoo **2,715,436** vyenye thamani ya shilingi **bilioni 19.6** katika mwaka 2013/2014, sawa na ongezeko la asilimia **16**. Aidha, vipande vya ngozi za ng'ombe **250,000** vyenye thamani ya shilingi **bilioni 12.5** vilisindikwa hadi hatua ya mwisho na kutumika kutengeneza bidhaa za ngozi hapa nchini ikilinganishwa na vipande vya ngozi za ng'ombe **212,000** vyenye thamani ya shilingi **bilioni 15.0** katika mwaka 2012/2013.

28. Mheshimiwa Spika, kuongezeka kwa ushuru wa ngozi ghafi zinazouzwa nje ya nchi wa asilimia **90** au shilingi **900** kwa kilo kutegemea ipi ni kubwa kumehamasisha uwekezaji katika usindikaji. Kwa mfano, kiwanda kipya cha ngozi cha Xinghua Investment cha Shinyanga chenye uwezo wa kusindika ngozi za ng'ombe **900,000** na vipande vya ngozi za mbuzi na kondoo **milioni 2.1** kwa mwaka kimekamilika kujengwa na kuanza kazi mwezi Machi, 2014. Kiwanda kipya cha Meru (Arusha) chenye uwezo wa kusindika ngozi za ng'ombe **624,000** na vipande vya ngozi za mbuzi na kondoo **milioni 1.5** kwa mwaka kitaanza kazi katika mwezi Julai, 2014. Viwanda hivi vitaongeza uwezo wa usindikaji wa ngozi nchini na hivyo kuondoa kilio cha wazalishaji wa ngozi kukosa soko la uhakika la ngozi zao.

29. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2013/2014, Wizara kwa kushirikiana na Ofisi ya Waziri Mkuu – TAMISEMI, Wizara ya Viwanda na Biashara, Halmashauri **75** na Chama cha Wadau wa Ngozi kupitia Mfuko wa Maendeleo ya Mifugo (Livestock Development Fund) imefanya yafuatayo:

- (i) Kuwajengea uwezo wataalam **40** wa Halmashauri ambazo haziko kwenye mpango wa kutekeleza Mkakati wa Kufufua na Kuendeleza Sekta ya Viwanda vya Ngozi;
- (ii) Kuwezesha uimarishaji wa Chama cha Wazalishaji wa Ngozi cha Kitaifa;
- (iii) Kuwezesha Mkutano wa wadau wa tasnia ya ngozi ili kuainisha fursa na changamoto na kuweka mikakati ya pamoja ya kuendeleza tasnia hii;
- (iv) Kuwezesha vikao vya kisheria vya Kamati ya Kitaifa ya Ushauri wa Ngozi na Kamati ya Usimamizi wa Mfuko wa Maendeleo ya Mifugo; na
- (v) Kukamilishwa taratibu za uanzishwaji wa Chama cha Wazalishaji wa Ngozi nchini ambacho kitasimamia maslahi ya wazalishaji wa ngozi wakiwemo wafugaji, wachinjaji na wakusanyaji wa ngozi katika Halmashauri zote nchini.

Katika mwaka 2014/2015, Wizara itaendelea kutekeleza Mkakati wa Kufufua na Kuendeleza Sekta na Viwanda vya Ngozi katika Halmashauri **75** kwa kufanya yafuatayo:-

- (i) Kuhamasisha matumizi ya mfumo wa ufuatiliaji wa uzalishaji na biashara ya ngozi toka machinjioni hadi viwandani ili kuzuia utoroshwaji wa ngozi nje ya nchi;
- (ii) Kuwezesha uendeshaji wa vikao vya Kamati ya Kitaifa ya Ushauri wa Ngozi na Kamati ya Usimamizi wa Mfuko wa Maendeleo ya Mifugo ili kutekeleza majukumu yake;
- (iii) Kuwajengea uwezo wataalam **130** wa Halmashauri **65** zisizotekeleza Mkakati wa Kufufua na kuendeleza Sekta na Viwanda vya Ngozi nchini kuhusu uzalishaji, uhifadhi na usindikaji wa ngozi unaozingatia hifadhi ya mazingira; na
- (iv) Kuwezesha mikutano mitatu (**3**) ya wadau itakayojadili maendeleo ya tasnia ya ngozi nchini.

Matumizi ya Rasilimali za Ardhi, Maji na Malisho kwa Mifugo na Utatuzi wa Migogoro

30. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2013/2014, Wizara imeendelea kuhimiza Halmashauri kuandaa Mipango ya Matumizi ya Ardhi na kutenga maeneo ya ufugaji, kwa ajili ya kuendeleza malisho ya mifugo katika Halmashauri zote nchini. Aidha, upatikanaji wa maeneo ya malisho utaepusha migogoro ya mara kwa mara kati ya wafugaji na watumiaji wengine wa ardhi. Hadi sasa, vijiji **589** katika wilaya **80** ndani ya mikoa **22** iliyopimwa na kutenga maeneo kwa ajili ya ufugaji na kufikia jumla ya hekta **milioni 1.51 (Jedwali Na. 4)**

Katika mwaka 2014/2015, Wizara kwa kushirikiana na Halmashauri itaainisha na kutenga maeneo ya malisho kwa ajili ya maendeleo endelevu ya rasilimali za mifugo katika Wilaya tisa (**9**) za Busega, Kiteto, Kilosa, Ngorogoro, Mvomero, Kilindi, Igunga, Iramba na Lindi.

31. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2013/2014, Wizara imeendelea kuimarisha mashamba ya kuzalisha mbegu za malisho ya Vikuge (Kibaha), Sao Hill (Mufindi), Langwira (Mbeya), Mabuki (Misungwi) na Kizota (Dodoma) kwa kufanya yafuatayo:-

- (i) Kununua vitendea kazi na pembejeo vikiwemo reki ya trekta, tela, mowa, mifuko **10** ya mbolea na kilo **100** za mbegu za malisho kwa ajili ya shamba la Vikuge;

- (ii) Kununua trekta moja (**1**) na vifaa vyake, mbolea mifuko **5** na mbegu kilo **50** na kukarabati ofisi na miundombinu ya umwagiliaji katika shamba la Langwira;
- (iii) Kufyeka vichaka hekta **50** katika shamba la mifugo la Mabuki; na
- (iv) Kuendeleza malisho hekta **31** katika mashamba ya Mabuki (**23**) na Sao Hill (**8**).

Aidha, mashamba hayo kwa pamoja yameweza kuzalisha mbegu za malisho tani **48.2** na marobota ya hei **497,620 (Jedwali Na. 5)**. Pia, sekta binafsi imezalisha marobota **425,000** ya hei. Vilevile, Wizara imeendelea kusimamia uzalishaji na usindikaji wa vyakula bora vya mifugo nchini katika viwanda **80** ambapo tani **915,000** zimezalishwa na kuuzwa.

Katika mwaka 2014/2015, Wizara itaendelea kuimarisha mashamba ya uzalishaji wa mbegu bora za malisho kwa kuyapatia vitendea kazi na kuendelea kuhamasisha sekta binafsi kuwekeza katika uzalishaji wa malisho na mbegu bora za malisho. Vilevile, Wizara itakamilisha uteuzi wa wakaguzi wa vyakula vya mifugo watakaosimamia viwango vya ubora.

32. Mheshimiwa Spika, Serikali imeendelea kusimamia ujenzi na ukarabati wa miundombinu ya mifugo kupitia Mipango ya Maendeleo ya Kilimo ya Wilaya (DADPs) inayotekelezwa na Halmashauri mbalimbali hapa nchini. Aidha, katika mwaka 2013/2014 malambo mapya **15** yamejengwa na malambo **4** yamekarabatiwa (**Jedwali Na. 6**).

Katika mwaka 2014/2015, Serikali itawezesha uchimbaji wa kisima kirefu cha maji ya mifugo katika Halmashauri ya Wilaya ya Same, kujenga malambo na majosho katika Wilaya saba (**7**) za Chemba, Handeni, Kiteto, Kilwa, Chunya, Kilindi na Ngorongoro .

Utoaji wa Kifuta Machozi kwa Wafugaji

33. Mheshimiwa Spika, utekelezaji wa zoezi la kutoa kifuta machozi kwa wafugaji waliopoteza mifugo yao yote katika wilaya za Longido (kaya **2,852**), Monduli (kaya **1,484**) na Ngorongoro (kaya **1,791**) kutokana na ukame uliotokea mwaka 2008/2009 umeendelea kutekelezwa. Hadi sasa ng'ombe **17,214** (mitamba **17,202** na madume bora **12**), mbuzi, **6,190** wenye thamani ya shilingi bilioni **7.4** waligawiwa kwa wafugaji sawa na asilimia 70 ya malengo.

3.5 UDHIBITI WA MAGONJWA YA MIFUGO

Maeneo Huru ya Magonjwa ya Mifugo

34. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2013/2014, Serikali imeendelea kuimarisha miundombinu ya Kituo cha Uchunguzi wa Magonjwa ya Mifugo cha Kanda ya Kusini Magharibi kilichopo mjini Sumbawanga kwa kukipatia vitendea kazi ikiwa ni pamoja na gari **1** na kutoa mafunzo kwa wataalam **4** watakaoshughulikia udhibiti wa magonjwa katika maeneo huru ya magonjwa ya mifugo.

Katika mwaka 2014/2015, Wizara itaendelea kuimarisha Eneo huru la Magonjwa ya Mifugo kwa kukarabati jengo la ofisi za Kituo cha Uchunguzi wa Magonjwa ya Mifugo cha Kanda ya Kusini Magharibi, kuwajengea uwezo wataalam na kukipatia vitendea kazi kituo cha Sumbawanga.

Magonjwa ya Mlipuko

35. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2013/2014, Wizara iliendelea kuratibu na kusimamia kampeni za chanjo ya ugonjwa wa Sotoka ya Mbuzi na Kondoo katika mikoa ya Arusha, Tanga, Morogoro na Kagera ambapo jumla ya mbuzi na kondoo **1,163,451** walichanjwa dhidi ya ugonjwa huo.

Katika mwaka 2014/2015, Wizara itanunua dozi **1,000,000** za chanjo ya Sotoka ya Mbuzi na Kondoo na kuzisambaza katika mikoa ya Arusha, Tanga, Mara na Tabora yenye hatari ya kuwa na mlipuko wa ugonjwa.

36. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2013/2014, Wizara kupitia mradi ambao umemalizika wa SADC-TADs ilikamilisha taratibu za ununuzi wa Biological safety cabinets **8** zenye thamani ya **USD 101,000** na vifaa vya maabara vyenye thamani ya **USD 416,572.15** vilinunuliwa kwa ajili ya Maabara Kuu ya Mifugo. Aidha, mradi uliwezesha uchukuaji wa sampuli kwa ajili ya utafiti wa Ugonjwa wa Miguu na Midomo (FMD) kwenye nyati na ng'ombe katika mapori ya akiba ya Selous, Moyowosi na Kigosi ambapo jumla ya sampuli **25** za nyati na **210** za ng'ombe zilichukuliwa na virusi vya FMD aina ya *O*, *SAT 1* na *SAT 2* vilibainika.

Katika mwaka 2014/2015, Wizara kwa kushirikiana na wadau mbalimbali itaendelea kutoa mafunzo ya wataalam, ununuzi wa vitendea kazi vya maabara na kufanya utambuzi wa aina ya chanjo itakayofaa kutoa kinga dhidi ya ugonjwa huo.

37. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2013/2014, Wizara imeendelea kufuatilia mwenendo wa Ugonjwa wa Mafua Makali ya Ndege (HPAI-H5N1) hapa nchini na nje ya nchi. Ufuatiliaji huu umebaini kuwa ugonjwa huo haujaingia hapa nchini. Aidha, Wizara kwa kushirikiana na wadau wengine imeendelea kutoa tahadhari ili kuhakikisha kuwa virusi vya ugonjwa huo (HPAI-H5N1) pamoja na H7N9 haviingii hapa nchini.

Katika mwaka 2014/2015, Wizara itaendelea kuchukua tahadhari za kujikinga na ugonjwa huu. Aidha, Wizara itaendelea kushirikisha wadau wengine ikiwa ni pamoja na AU-IBAR kufuatilia mwenendo wa Ugonjwa ndani na nje ya nchi.

38. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2013/2014, Wizara imeendelea kufuatilia Ugonjwa wa Homa ya Mapafu ya Ng'ombe nchini kwa kuchanja ng'ombe **290,000** katika mikoa ya Pwani (**5,000**), Kagera(**20,000**), Manyara (**180,000**) na Tanga (**85,000**)

Katika mwaka 2014/2015, Wizara itanunua dozi **3,000,000** za chanjo kwa ajili ya kuendeleza uchanjaji katika mikoa yenye matukio ya ugonjwa ikiwemo mikoa ya Kagera, Geita na Shinyanga.

Magonjwa yanayoenezwa na Wadudu (Kupe na Mbung'o)

(i) Udhhibiti wa Kupe na Magonjwa Wayaenezayo

39. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2013/2014, Wizara imeendelea kushirikiana na wadau wengine kudhibiti kupe na magonjwa yanayoenezwa na kupe. Aidha, Wizara imeendelea kutekeleza mpango wa ruzuku ya asilimia **40** kwa dawa za kuogesa mifugo ambapo lita **10,736** zenye kiini cha pareto zilinunuliwa kwa thamani ya shilingi **milioni 181.8** na kusambazwa katika mikoa **24**. Vilevile, Wizara kwa kushirikiana na sekta binafsi imeendelea kuhamasisha matumizi ya chanjo dhidi ya ugonjwa hatari wa Ndigana kali ambapo jumla ya ng'ombe **113,955** walichanjwa dhidi ya ugonjwa huo katika mikoa ya Arusha, Manyara, Tanga, Kilimanjaro, Dodoma, Tabora, Kagera na Pwani.

Katika mwaka 2014/2015, Wizara itaendelea kushirikiana na Halmashauri na wadau wengine kuhamasisha matumizi ya chanjo hii, ujenzi na ukarabati wa majosho pamoja na matumizi sahihi ya dawa za uogeshaji wa mifugo.

(ii)Udhibiti wa Mbung'o na Nagana

40. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2013/2014, Wizara ilishirikiana na wadau mbalimbali kutekeleza Mkakati wa Kudhibiti Mbung'o na Nagana. Aidha, Wizara ilishiriki katika Mkutano wa Baraza la Sayansi la Kimataifa la Utafiti na Udhibiti wa Ndorobo (ISCTRC) uliofanyika Khartoum Sudan na kuhudhuriwa na wajumbe **9** kutoka taasisi zinazotekeleza shughuli za udhibiti wa mbung'o na ndorobo. Katika mkutano huu, maandiko mawili ya Udhibiti wa Mbung'o na Nagana toka Tanzania yalipitishwa kwa ajili ya utekelezaji na taratibu za kupata mkopo kutoka *Arab Bank for Economic Development in Africa* -BADEA zinaendelea kukamilishwa.

Katika mwaka 2014/2015, Wizara kupitia Program ya Pan African Tsetse and Trypanosomiasis Eradication Campaign (PATTEC) itaendelea kudhibiti Mbung'o na Nagana kwa kutekeleza miradi ya kuangamiza mbung'o kwa ajili ya mikoa ya Mara - Ikolojia ya Serengeti, Kigoma, Tabora, Rukwa na Katavi ambayo imepata kibali cha kupata fedha kiasi cha Dola za Kimarekani milioni **29** kutoka BADEA kwa kipindi cha miaka mitano (**5**).

Magonjwa ya Mifugo yanayoambukiza Binadamu

Kichaa cha Mbwa

41. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2013/2014, Wizara kupitia Mradi wa Kutokomeza Kichaa cha Mbwa unaofadhiliwa na Taasisi ya *Bill & Melinda Gates Foundation* na kuratibiwa na Shirika la Afya Duniani imeendelea kudhibiti Ugonjwa wa Kichaa cha Mbwa katika mikoa ya Dar es Salaam, Lindi, Morogoro, Mtwara na Pwani kwa kushirikiana na Wizara ya Afya na Ustawi wa Jamii na wadau mbalimbali. Aidha, jumla ya dozi **271,000** za chanjo na vifaa vya kuchanja vilinunuliwa na dozi **200,000** zimesambazwa katika Halmashauri **24** zinazotekeleza mradi wa Kichaa cha Mbwa za Rufiji, Mkuranga, Kisarawe, Kibaha (Mji), Kibaha (W), Kilwa, Liwale, Lindi (W), Ruangwa, Nachingwea, Masasi, Nanyumbu, Newala, Tandahimba, Mtwara (W), Morogoro (W), Kilombero, Ulanga na Manispaa za Mtwara, Lindi, Temeke, Ilala, Kinondoni na Morogoro ambapo mbwa **107,400** na paka **2,120** wamechanjwa. Pia, dozi **71,000** zimesambazwa katika mikoa iliyo nje ya mradi ya Dodoma, Singida, Iringa, Njombe, Mbeya, Ruvuma, Rukwa na Katavi. Halmashauri zinahimizwa kununua chanjo zaidi kwa kutumia vyanzo vyake vya mapato kwa vile chanjo inayonunuliwa na Wizara ni kidogo na haiwezi kutosheleza mahitaji. Vilevile, Wizara imeendelea kuratibu na kushiriki maadhimisho ya Siku ya Kichaa cha Mbwa na siku ya Wanyama Duniani.

Katika mwaka 2014/2015, Wizara itaendelea kudhibiti Kichaa cha Mbwa kwa kununua chanjo dozi 100,000 kwa ajili ya kuchanja mbwa na paka kwa kushirikiana na Halmashauri pamoja na sekta binafsi. Aidha, Wizara itaendelea kuhamasisha jamii kuchukua tahadhari dhidi ya ugonjwa huu.

Homa ya Bonde la Ufa

42. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2013/2014, Wizara imeendelea kufuatilia viashiria na mwenendo wa Ugonjwa wa Homa ya Bonde la Ufa (Rift Valley Fever-RVF). Aidha, ipo hatari ya ugonjwa huu kutokea wakati wowote ikizingatiwa kuwa viashiria vya ugonjwa huu ambavyo ni pamoja na mafuriko na maji kutuama kwenye mabonde kwa muda mrefu vimeanza kujitokeza katika baadhi ya maeneo hapa nchini. Ili kukabiliana na hali hiyo, Wizara inaendelea na taratibu za kununua dozi **150,000** za chanjo ya Homa ya Bonde la Ufa kwa ajili ya kusambazwa na kuchanja ng'ombe katika maeneo hatarishi ya mikoa ya Dodoma, Arusha, Manyara, Kagera, Simiyu, Geita, Mara, Mwanza na Shinyanga.

Katika mwaka 2014/2015, Wizara itaendelea kufuatilia mwenendo wa ugonjwa huo na kuchukua hatua stahiki. Aidha, Serikali itanunua dozi **1,000,000** za chanjo ya ugonjwa wa Homa ya Bonde la Ufa kwa ajili ya mikoa ya Arusha, Tanga, Tabora na baadhi ya mikoa katika Kanda Ziwa.

Ukaguzi wa Mifugo na Mazao yake

43. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kushirikiana na Halmashauri kukagua mifugo na mazao yake ili kulinda afya ya jamii na kudhibiti kuenea kwa magonjwa yanayoambukiza binadamu kutoka kwa mifugo. Katika mwaka 2013/2014, jumla ya ng'ombe **987,172** mbuzi **885,061**, kondoo **275,197**, nguruwe **440,000** na kuku **1,632,000** walikaguliwa na wataalam katika machinjio mbalimbali. Aidha, Wizara imeendesha mafunzo rejea kwa Wakaguzi wa Nyama **12** kutoka Halmashauri ya Manispaa ya Kinondoni na wadau **34** kutoka machinjio ya Vingunguti.

Katika mwaka 2014/2015, Wizara itaendelea kufuatilia usalama wa mazao yatokanayo na mifugo kwa kukagua mifugo na mazao yake ili kukuza biashara ya mifugo na kulinda afya za walaji.

Utambuzi, Usajili na Ufuatiliaji wa Mifugo

44. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kuimarisha Mfumo wa Utambuzi na Ufuatiliaji wa Mifugo (Tanzania Livestock Identification and Traceability

System- TANLITS) kwa kutoa mafunzo kuhusu stadi za utambuzi wa mifugo na ukusanyaji takwimu kwa ajili ya *database* ya TANLITS kwa wataalam **125** kutoka Halmashauri **4** za Wilaya za Kibaha, Bagamoyo, Muheza na Mji wa Kibaha. Aidha, kupitia ufadhili wa FAO ujenzi wa mfumo wa kielektroniki wa Utambuzi na Ufuatiliaji Mifugo umekamilika na unafanyiwa majaribio katika Halmashauri hizo. Pia, kupitia Mradi wa EAAPP, vifaa vya utambuzi ikiwa ni pamoja na hereni za elektroniki (RFID Ear Tag) **15,000** na *applicators* **100** vimenunuliwa na kusambazwa. Vilevile, ng'ombe **82,000** walitambuliwa kwa njia ya chapa ya moto katika Wilaya za Karagwe na Ngara; na ng'ombe **5,500** wametambuliwa kwa njia ya hereni za elektroniki katika Halmashauri za Wilaya za Muheza, Bagamoyo na Kibaha.

Katika mwaka 2014/2015, Wizara itaendelea kuratibu utekelezaji wa mfumo wa elektroniki wa Utambuzi na Ufuatiliaji wa mifugo kwa kutoa mafunzo kwa wataalam wa mifugo **75** kuhusu mfumo wa Utambuzi na Ufuatiliaji wa Mifugo na kuhamasisha umma ili kuwezesha utambuzi wa mifugo **45,000** katika makundi ya wafugaji wa ng'ombe wa asili na kisasa.

3.6 UENDELEZAJI WA SEKTA YA UVUVI

Uvunaji wa Samaki na Uuzaji wa Mazao ya Uvuvi

45. Mheshimiwa Spika, kwa kutambua umuhimu wa sekta ya uvuvi katika kukuza uchumi, uhakika wa chakula, kuongeza kipato, ajira na kupunguza umaskini, Wizara imeendelea kuhamasisha wavuvi na wadau wengine wa uvuvi kuhusu njia endelevu za uvunaji wa rasilimali za uvuvi kupitia mafunzo, maonesho na mikutano mbalimbali.

46. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2013/2014, Wizara imetoa elimu kuhusu usimamizi wa rasilimali za uvuvi unaozingatia mfumo wa ikolojia na mazingira (Ecosystem Approach to Fisheries Management –EAF) kwa wavuvi **641** kutoka Halmashauri za Bagamoyo (**288**), Kinondoni (**130**), Temeke (**130**) na Mkuranga (**93**). Aidha, Maafisa Uvuvi **16** wa Wilaya, Wavuvi **16** na Wawakilishi wa BMUs **16** kutoka Halmashauri **16** za Ukanda wa Pwani walipatiwa mafunzo kuhusu usimamizi endelevu wa rasilimali ya Jodari na samaki wanaopatikana katika tabaka la juu la maji (Pelagic fish species). Pia, nakala **1,000** za Mkakati wa Kitaifa wa Usimamizi wa Samaki aina ya Jodari na **1,000** za Mpango wa Usimamizi wa Samaki wanaopatikana katika Tabaka la Juu la Maji zimeandaliwa na kusambazwa kwa wadau. Vilevile, kupitia maonesho ya kitaifa ya Siku ya Mvuvi Duniani, Nane Nane, Siku ya Chakula Duniani na Wiki ya Usalama wa Chakula, jumla ya wadau **508** walipatiwa elimu ya usimamizi na matumizi endelevu ya rasilimali za uvuvi.

47. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kuratibu na kusimamia ukusanyaji, uchambuzi na uhifadhi wa takwimu za uvuvi. Katika mwaka 2013/2014, Wizara imefanya sensa mbili (2) za uvuvi Mto Kilombero katika Wilaya za Ulanga na Kilombero na Bwawa la Mtera katika maeneo ya Halmashauri za Iringa, Chamwino na Mpwapwa. Matokeo yanaonesha kuwepo kwa wavuvi **1,759**, vyombo vya uvuvi **1,598**, zana za uvuvi **16,870** na mialo **50** katika Mto Kilombero na mialo **29** yenye wavuvi wapatao **2,081** wanaotumia vyombo vya uvuvi **1,223** na zana za uvuvi **1,236** katika Bwawa la Mtera. Pia, mafunzo kuhusu mfumo mpya wa takwimu za kusafirisha na kuingiza nchini mazao ya uvuvi kwa maafisa uvuvi **10** kutoka Mikoa ya Mwanza (4), Mara (3) na Kagera (3) yalitolewa.

48. Mheshimiwa Spika, nguvu ya uvuvi nchini (fishing effort) imeongezeka kutoka wavuvi **182,741** na vyombo vya uvuvi **56,985** mwaka 2012/2013 hadi wavuvi **183,431** wanaotumia vyombo vya uvuvi **57,385** mwaka 2013/2014. Kutokana na nguvu hiyo ya uvuvi, jumla ya tani **375,158** za samaki zinazokadiriwa kuwa na thamani ya shilingi **trilioni 1.4** zilivunwa ambapo kati ya hizo, tani **52,846** ni kutoka ukanda wa maji chumvi na tani **147,020** maji baridi ikilinganishwa na tani **365,023.38** za samaki zenye thamani ya shilingi **trilioni 1.3** zilizovunwa mwaka 2012/2013 (**Jedwali Na. 7a na 7b**).

Aidha, Wizara imeendelea kuratibu na kusimamia uuzaji wa samaki na mazao ya uvuvi nje ya nchi ambapo jumla ya tani **38,574** za mazao ya uvuvi na samaki hai wa mapambo **44,260** zimeuzwa na kuiingizia Serikali mapato ya shilingi **bilioni 6.1** ikilinganishwa na tani **41,394** na samaki hai wa mapambo **45,550** zilizouzwa mwaka 2012/2013 na kuiingizia Serikali kiasi cha shilingi bilioni **6.8** (**Jedwali Na. 8a na 8b**).

Katika mwaka 2014/2015, Wizara itaendelea kuratibu, kusimamia uvunaji na matumizi endelevu ya rasilimali za uvuvi. Pia, itafanya sensa **7** za uvuvi katika maji bahari, Ziwa Victoria, Ziwa Tanganyika, Ziwa Nyasa, Ziwa Rukwa, Bwawa la Nyumba ya Mungu na Mto Rufiji kwa lengo la kuimarisha ukusanyaji, uchambuzi na uhifadhi wa takwimu za uvuvi na kuhamasisha jamii za wavuvi kusimamia, kuendeleza na kulinda rasilimali za uvuvi kwa kuzingatia mfumo wa ikolojia na mazingira.

Uwezeshaji Wavuvi Wadogo

49. Mheshimiwa Spika, Wizara kwa kushirikiana na Mamlaka za Serikali za Mitaa na sekta binafsi imeendelea kuratibu upatikanaji wa matumizi ya teknolojia na miundombinu sahihi kwa ajili ya uandaaji, uchakataji, usambazaji

na uuzaji wa samaki na mazao yake ndani na nje ya nchi. Katika mwaka 2013/2014, Wizara kupitia programu ya SmartFish na United Nations University (UNU) Iceland imetoa mafunzo kuhusu matumizi ya teknolojia sahihi kwa ajili ya uandaaji, uchakataji na usambazaji wa mazao ya uvuvi kwa wavuvi **735** katika mikoa ya Kigoma (**140**), Kagera (**180**), Mara (**150**), Mwanza (**240**) na Pwani (**25**) na kuwezesha ujenzi wa vichanja vya kisasa **40** vya kukaushia samaki na majiko sanifu manne (**4**) katika Halmashauri ya Uvinza.

50. Mheshimiwa Spika, Wizara kwa kushirikiana na WWF, iliawezesha wavuvi watano (**5**) kutoka Halmashauri za Kilwa (**1**), Lindi (**1**), Mtwara (**1**), Pangani (**1**) na Mafia (**1**) kuhudhuria mafunzo ya uchakataji wa samaki aina ya Jodari na utunzaji wa samaki wa mapambo; usimamizi shirikishi wa rasilimali za uvuvi kupitia BMUs na uendeshaji wa miradi midogo. Aidha, kupitia Programu ya SmartFish, wavuvi **9** kutoka mikoa ya Kagera (**1**), Pwani (**1**), Mara (**1**), Mwanza (**4**) na Tanga (**2**) waliwezesha kuhudhuria maonesho ya kikanda ya mazao ya uvuvi yaliyofanyika Entebbe Uganda ambapo walipata fursa ya kujifunza mbinu mbalimbali za uhifadhi wa mazao ya uvuvi.

51. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kuboresha miundombinu ya uvuvi ikiwemo kukamilisha ujenzi na kuzindua rasmi matumizi ya mialo mitatu (**3**) ya Masoko-Pwani (Kilwa), Kilindoni (Mafia) na Nyamisati (Rufiji) katika Ukanda wa Pwani na kuendelea na ujenzi wa mialo minne (**4**) ya Kibirizi (Kigoma-Ujiji), Muyobozi (Uvinza), Ikola (Mpanda) na Kirando (Nkasi) katika Ukanda wa Ziwa Tanganyika. Aidha, Wizara kwa kushirikiana na Ofisi ya Rais - Tume ya Mipango; Wizara za Viwanda na Biashara; Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi; Ujenzi na Mamlaka ya Bandari, imeandaa Andiko la Ujenzi wa Bandari ya Uvuvi (Fishing Port Construction Concept Note). Bandari hii itawezesha kukuza sekta ya uvuvi kwa kuvutia uwekezaji, kukuza ajira, kipato cha wavuvi pamoja na pato la Taifa. Pia, maandalizi ya Mradi wa *Southwest Indian Ocean Fisheries Governance and Shared Growth Programme - SWIOFish* chini ya ufadhili wa Benki ya Dunia yanaendelea.

52. Mheshimiwa Spika, Wizara kwa kushirikiana na wadau imeendelea kutoa elimu ya uanzishwaji wa vyama vya ushirika vya wavuvi na kuandaa mwongozo na kutoa taarifa kwa umma kuhusu mpango wa ruzuku kwa wavuvi wadogo kwa ajili ya ununuzi wa boti, injini za boti, nyavu na mishipi. Aidha, Wizara imeendelea kuhamasisha wadau kuhusu fursa za uwekezaji zilizopo katika sekta ya uvuvi na matumizi endelevu ya rasilimali za uvuvi na kusambaza nakala **200** za Kitabu cha Fursa za Uwekezaji katika Sekta ya Uvuvi kwa wadau.

Katika mwaka 2014/2015, Wizara itaendelea kutoa elimu kuhusu fursa za uwekezaji na matumizi endelevu ya rasilimali za uvuvi na kuhamasisha sekta binafsi kuwekeza katika ujenzi wa viwanda vya kutengeneza boti hasa za *fibre* na zana za uvuvi zinazokubalika kisheria. Aidha, itaendelea kuhamasisha jamii za wavuvi kuanzisha vyama vya ushirika vya wavuvi na kuwezesha wavuvi wadogo kupata zana na pembejeo za uvuvi ikiwemo boti, nyavu, injini na viambata vyake kupitia mpango wa ruzuku. Pia, Wizara itahamasisha wadau **400** wa uvuvi kuhusu uchakataji wa samaki na mazao yake na kuwezesha ujenzi wa chanja za kuanikia samaki katika mikoa ya Kigoma, Mwanza, Rukwa, Mara, Ruvuma na Lindi. Vilevile, itaendelea kuimarisha miundombinu ya uvuvi kwa kukamilisha ujenzi wa mialo **minne** katika ukanda wa Ziwa Tanganyika, ujenzi wa karakana ya kutengeneza boti katika Ukanda wa Ziwa Nyasa (Mbamba Bay) na kuendeleza mchakato wa ujenzi wa Bandari ya Uvuvi.

Ukuzaji wa Viumbe kwenye Maji

53. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kuratibu shughuli za ukuzaji wa viumbe kwenye maji kwa lengo la kuongeza upatikanaji wa samaki, ajira, kipato na kupunguza nguvu ya uvuvi katika maji ya asili. Katika mwaka 2013/2014, jumla ya vifaranga **2,295,032** vimezalishwa na kusambazwa ambapo vifaranga **19,692** vimezalishwa katika vituo vya Serikali na **2,275,340** katika sekta binafsi.

54. Mheshimiwa Spika, mwaka 2013/2014, jumla ya wananchi **2,604** wamehamasishwa kwa kupatiwa elimu ya ufugaji samaki ambapo kutokana na uhamasishaji huo mabwawa ya kufugia samaki yameongezeka kutoka **20,134** mwaka 2012/2013 hadi **20,493** mwaka 2013/2014 yenye uwezo wa kuzalisha tani **3,546** za samaki. Aidha, tani **179.3** za mwani zenye thamani ya Shilingi **84,370,000/=** zimevunwa na wakulima katika Wilaya za Mkinga na Pangani. Pia, tani **320** za kambamiti zenye thamani ya Shilingi **bilioni 2.56** zimevunwa katika mabwawa ya kampuni ya Alphakrust katika Wilaya ya Mafia. Vilevile, vituo vya kuzalisha vifaranga kwa wingi kwa kutumia teknolojia sahihi ya kitotolishi cha ndani (indoor hatchery) vimeongezeka kutoka kituo kimoja mwaka 2012/2013 hadi vituo saba (**7**) mwaka 2013/2014 kati ya hivyo, vituo vinne (**4**) ni vya Serikali na vitatu (**3**) ni vya Makampuni binafsi (**Jedwali Na. 9**).

55. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kuimarisha vituo vyake kwa lengo la kuongeza upatikanaji wa vifaranga vya samaki kwa wananchi ambapo katika Kituo cha Mwamapuli kimejengwa kitotolishi cha ndani, mabwawa ya kusakafia mawili (**2**) ya kutunzia samaki wazazi na ukusanyaji wa mbegu. Pia, mabwawa mawili (**2**) ya kufugia samaki yameandaliwa na kupandikizwa samaki aina ya kambale katika uanzishaji wa kilimo mseto cha mpunga pamoja na ufugaji wa

samaki (Rice cum Fish) ambalo linatumika kama shamba darasa kwa jamii inayozunguka eneo hilo.

56. Mheshimiwa Spika, katika Kituo cha Kingolwira, jengo moja (1) limekarabatiwa kwa ajili ya kuweka kitotolishi cha ndani, magari 17 yamekarabatiwa na mabwawa mawili (2) mapya yamejengwa. Vilevile, Kituo cha Luhira kimeimarishwa kwa kujenga kitotolishi cha ndani na kuweka mfumo wa maji. Pia, magari manne (4) ya kukuzia vifaranga yamejengwa. Kazi nyingine zilizotekelezwa ni pamoja kutathmini hali ya kituo cha Hombolo – Dodoma kinachomilikiwa na Kanisa la Anglikana na kituo cha Kilimo Mseto – Bacho Dareda kinachomilikiwa na Kanisa la Kiinjili la Kilutheri Tanzania kwa lengo la kuzalisha vifaranga vya samaki na samaki kwa mfumo wa ubia kati ya Serikali na Sekta Binafsi. Matokeo ya tathmini yanaonesha vituo hivi vinafaa iwapo vitaboreshwa. Vilevile, vifaranga 22,000 vya samaki aina ya perege vimepandikizwa katika bwawa la Bulenya lililoko Igunga na vifaranga katika bwawa la Namtumbo Songea kwa ajili ya kuongeza upatikanaji wa samaki.

57. Mheshimiwa Spika, Wizara imeimarisha vituo vya ukuzaji viumbe kwenye maji bahari ambapo magari sita (6) yenye ujazo wa lita 8,000 kila moja yamejengwa na kuzungushiwa uzio kwa ajili ya kuzalishia vifaranga vya samaki katika kituo cha Machui Tanga. Aidha, kituo cha Mbegani kimeimarishwa kwa kukarabati jengo la ofisi na kujenga bwawa moja (1) la kukuzia samaki.

Katika mwaka 2014/2015, Wizara itaendeleza ukuzaji wa viumbe kwenye maji kwa kuimarisha vituo viwili (2) vya Dareda Manyara na Hombolo Dodoma, kuanzisha kituo cha Kibirizi Kigoma na kuimarisha vituo tisa (9) vya ufugaji wa samaki wa maji baridi kwa ajili ya kuongeza uzalishaji wa vifaranga vya samaki. Aidha, Wizara itaanzisha kituo kimoja (1) cha Mtwara na kuimarisha vituo viwili (2) vya Machui Tanga na Mbegani Bagamoyo kwa ajili ya kuzalisha vifaranga vya samaki wa maji bahari. Pia, itaandaa miongozo ya ukuzaji viumbe kwenye maji na kupitia Mpango Mkakati wa Taifa wa Ukuzaji Viumbe Kwenye Maji Tanzania.

3.7 UTAFITI, MAFUNZO NA UGANI WA MIFUGO NA UVUVI

58. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2013/2014, Wizara na Taasisi zilizo chini yake na kushirikiana na wadau wengine wa ndani na nje iliendelea kuimarisha, kuratibu, kusimamia na kuendesha utafiti, mafunzo na utoaji wa huduma za ugani za mifugo na uvuvi nchini kwa lengo la kuongeza uzalishaji na tija katika ufugaji, uvuvi na ukuzaji viumbe kwenye maji. Aidha, Wizara ilifanya tathmini ya miradi ya utafiti ya ZARDEF katika kanda saba (7) iliyofanyika chini ya programu ya ASDP pamoja na miradi iliyoratibiwa na COSTECH. Matokeo ya tathmini hizi yanaonesha kuwa asilimia 70 ya tafiti za ZARDEF zimekamiliika

na matokeo yake kupelekwa kwa wadau ambapo tafiti zinazoratibiwa na COSTECH bado zinaendelea. Vilevile, Wizara imeendelea kuratibu utekelezaji wa tafiti **5** za Mifugo chini ya Mradi wa Kuongeza Tija wa Nchi za Kanda ya Mashariki ya Afrika (Eastern Africa Agricultural Productivity Programme-EAAPP).

59. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2014/2015, Wizara itaendelea kuratibu na kutathmini utafiti na huduma za utafiti na maendeleo ya ufugaji na uvuvi kulingana na programu zake zinazofadhiliwa na Serikali na Wafadhili mbalimbali kama EAAPP, ASARECA, Bill & Melinda Gates Foundation, IFAD na Benki ya Dunia. Aidha, kwa kushirikiana na Taasisi zilizo chini ya Wizara na vituo vyake TALIRI (7), TAFIRI (5), TVLA (11), FETA (5) na LITA (6), Wizara itaandaa mikakati ya kutathmini, kuibua miradi mipya na kuboresha kiwango cha upatikanaji na usambazaji wa matokeo ya tafiti za mifugo na uvuvi kwa wadau.

Taasisi ya Utafiti wa Mifugo Tanzania (TALIRI)

60. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kuimarisha Taasisi ya Utafiti wa Mifugo Tanzania (TALIRI) kwa kuboresha miundombinu, kuipatia vitendea kazi na rasilimali watu. Katika mwaka 2013/2014, Taasisi iliendelea kukamilisha maandalizi ya Nyaraka na Miongozo mbalimbali ikiwemo Mpango Mkakati wa Miaka Mitano 2013/2014 - 2017/2018 na Muundo wa Taasisi (*Organization Structure*). Aidha, Muundo wa Utumishi wa TALIRI (*Scheme of Service*), Kanuni za Utumishi, Kanuni za Fedha na Mkataba wa Huduma kwa Wateja imeendelea kukamilishwa ili kuboresha utendaji wa Taasisi kwa mujibu wa Sheria iliyoiunda.

61. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2013/2014 TALIRI iliendelea kutekeleza miradi **54** ya utafiti kupitia vituo vyake **saba** vya Mpwapwa, Tanga, Uyole, West Kilimanjaro, Kongwa, Mabuki na Naliendele. Kati ya miradi hiyo, **13** ni ya utafiti wa uendelezaji wa tasnia ya maziwa na uzalishaji wa ng'ombe husika, **11** ni ya uzalishaji na uendelezaji wa nyama, **6** ni ya utafiti wa wanyama wadogo wanaocheua (mbuzi na kondoo), **15** ni ya uendelezaji wa malisho na **9** ni ya wanyama wasiocheua yaani kuku na nguruwe.

62. Mheshimiwa Spika, Jumla ya ng'ombe **1,820**, waliendelea kutunzwa katika vituo kwa ajili ya utafiti kwa lengo la kuzalisha na kusambaza matokeo ya tafiti hizo ikiwa ni pamoja na mifugo bora kwa wadau mbalimbali. Hadi kufikia mwezi April mwaka 2014, TALIRI imesambaza jumla ya ng'ombe **143** aina ya Mpwapwa wakiwemo madume **110** na majike **33** katika Wilaya za Chamwino (madume **4**), Mwanza Mabuki (madume 19), Manyoni (madume 60),

Dodoma Manispaa (madume **19**,majike **8**), Tanga (dume 1, majike **16**), Kilindi (dume **1**), Kisarawe (dume **1**, majike **4**) na Bagamoyo (madume **5**, majike **5**). Aidha, Taasisi imesambaza jumla ya madume **32** aina Friesian katika Wilaya za Bagamoyo (**10**), Muheza (**10**), Mufindi (**6**) na Njombe (**6**). Vilevile, taasisi imesambaza jumla ya Mbuzi aina ya Malya **65** katika maeneo ya Dodoma (**43**) na Pwani (**22**). Pia, nguruwe **60** wa mbegu wamepelekwa Mbeya (Mbozi na Mbeya Vijijini) kwa wafugaji kwa ajili ya kuongeza tija ya uzalishaji ambapo tathimini ya kiwango cha ukuaji wa nguruwe kwa siku katika mazingira ya wafugaji (on-farm) ulikuwa ni kati ya gramu **170** hadi **450** ikiwa ni wastani wa gramu **250** kwa siku katika maeneo tajwa.

63. Mheshimiwa Spika, watafiti wa TALIRI kwa kushirikiana na Taasisi ya Kimataifa ya Utafiti wa Mifugo (ILRI) waliendesha mafunzo juu ya uendelezaji wa malisho katika vijiji **8** vya mikoa ya Morogoro na Tanga ambapo jumla ya washiriki **37** katika mkoa wa Tanga (**17**) na Morogoro (**20**) walishiriki. Pia, wafugaji **86** kutoka mikoa ya Singida na Simiyu walipatiwa mafunzo juu ya unenepeshaji wa ng'ombe.

64. Mheshimiwa Spika, TALIRI imekamilisha ujenzi wa jengo la maabara ya nyama, nyumba tatu (**3**) za watumishi katika kituo cha Mabuki na ukarabati wa jengo la maabara ya viini tete Mpwapwa. Aidha, TALIRI inaendelea na ukarabati wa jengo la maabara ya maziwa Uyole, ofisi ya Tanga na mabanda ya mbuzi West Kilimanjaro. Kazi hizi zimegharimiwa kwa fedha za maendeleo za ndani, COSTECH na wafadhili mbalimbali kama vile Benki ya Dunia, IFAD na ASARECA.

65. Mheshimiwa Spika, ili kukabiliana na uhaba wa watumishi, Wizara imeajiri watafiti **4** na mtunza kumbukumbu mmoja (**1**). Aidha, jumla ya watafiti wanane (**8**) wamepata shahada za uzamili katika nyanja za taaluma mbalimbali za utafiti wa mifugo. Pia, TALIRI inaendelea kusomesha watumishi ambapo jumla ya watafiti **18** wanaendelea na masomo ya Shahada za Uzamivu (**8**), Uzamili (**8**) na Shahada ya Kwanza (**2**).

Utafiti wa malisho ya Mifugo

66. Mheshimiwa Spika, tathmini ya uzalishaji wa malisho ya asili ilifanyika na kubaini kuwa uzalishaji wa malisho ulikuwa kati ya tani **2.95-8.10/ha** na tani **0.4-2.2/ha** kwa miti malisho. *Cenchrus ciliaris*, *Bothriochloa insclupta* na *Eragrostis superba* zilikuwa na uzani mkubwa (biomass) katika majani yaliyo vunwa ikilinganishwa na aina nyingine ya majani. Aidha, majani ya mikunde aina ya *Leucaena pallida* yalikuwa na mavuno ya kutosha ikilinganishwa na aina nyingine za miti ya malisho. Jumla ya wafugaji **140** katika Wilaya za Kilwa

na Maswa wamepewa mafunzo juu ya utunzaji na uboreshaji wa malisho ya asili, hifadhi na utunzaji.

67. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2013/2014, jumla ya aina **39** za malisho ya asili zimekusanywa kwa ajili ya kufanyiwa tahimini vituoni. Aidha, sampuli za kila jani zilichukuliwa kwa ajili ya kuangalia ubora wake. Vilevile, jumla ya marobota **44,347** ya malisho yalivunwa kama ifuatavyo; TALIRI Mpwapwa (**29,254**), TALIRI Uyole (**11,000**) na TALIRI Kongwa (**4,093**) kwa ajili ya kulishia mifugo pamoja na kuuza kwa wafugaji waliohitaji. Pia, jumla ya marobota **2,220** ya masalia ya mazao ya shayiri, ngano na maharage yalikusanywa katika kituo cha TALIRI West Kilimanjaro na kuuzwa kwa wafugaji.

68. Mheshimiwa Spika, matokeo ya utafiti yaliendelea kusambazwa kwa wadau kupitia ziara za mafunzo kwa wafugaji waliotembelea vituo vya TALIRI, Taasisi kushiriki maonesho ya wakulima na wafugaji (Nane nane), wafugaji kushiriki katika mikutano na majukwaa ya wadau, watafiti kushiriki mikutano na makongamano na kwa watafiti kuchapisha matokeo ya tafiti zao katika majarida ya kisayansi.

Katika mwaka 2014/2015, TALIRI itaimarisha miundombinu ya utafiti kwa kununua vifaa vya maabara, kemikali na samani katika maabara ya sayansi ya nyama (Mabuki), Uhawilishaji Viinitete (Mpwapwa), maabara ya teknolojia ya maziwa (Uyole), maabara za lishe ya mifugo (Mpwapwa, Tanga, Naliendele na West Kilimanjaro). Aidha, TALIRI itaendelea kukarabati ofisi, nyumba za watumishi na miundombinu ya mashamba ya mifugo. Vilevile, Taasisi itaibua na kutekeleza miradi ya uendelezaji wa teknolojia mbalimbali za mifugo kwa lengo la kuongeza tija na ubora wa mazao ya mifugo.

Taasisi ya Utafiti wa Uvuvi Tanzania (TAFIRI)

69. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kuimarisha miundombinu na rasilimali watu kwa Taasisi ya Utafiti wa Uvuvi Tanzania (TAFIRI) ili kuboresha matokeo ya tafiti za uvuvi nchini. Katika mwaka 2013/2014, Taasisi imekarabati ofisi ya Utawala ya Kituo cha Kyela na kujenga uzio wa seng'enge katika kituo cha Dar es Salaam; imejenga matangi **9** katika kituo cha Dar es Salaam kwa ajili ya utafiti wa majaribio ya vyakula vya samaki kutokana na malighafi asili; imechimba mabwawa **2** katika kituo cha Mwanza kwa ajili ya kuzalisha vifaranga bora vya samaki hivyo kuwa na jumla ya mabwawa **10**; imenunua vitendea kazi vikiwemo boti **5** za utafiti, vifaa vya maabara, kompyuta (**10**) na mashine za kudurufu kwa vituo vya Dar es Salaam, Mwanza, Kigoma, Kyela, kituo kidogo cha Sota (Rorya) na Makao Makuu. Pia, Taasisi

imewawezesha watumishi **23** kuhudhuria mafunzo katika ngazi ya shahada ya kwanza (**1**), uzamili (**7**) na uzamivu (**15**) kwa ufadhili wa COSTECH na wafadhili wa nje. Aidha, Taasisi imeandaa Mpango Mkakati kwa kipindi cha 2013/2014 - 2017/2018 na kuboresha Muundo wa Maendeleo ya Utumishi wa Taasisi wa mwaka 2009.

70. Mheshimiwa Spika, TAFIRI imeendelea kufanya utafiti na kuishauri Serikali na wadau wa uvuvi kuhusu hali ya rasilimali za uvuvi na jinsi ya kuzivuna kwa uendelevu. Ushauri huo umetolewa kupitia tafiti mbalimbali, ikiwemo tathmini ya uwingi wa samaki aina ya sangara (fish stock assessment survey) katika Ziwa Victoria ambapo matokeo yamebaini wingi wa samaki hawa unaendelea kushuka kutoka mavuno ya Kg **296** kwa saa (2008) hadi kufikia mavuno ya Kg **185** kwa saa (2013); utafiti wa maeneo yenye mawe katika Ziwa Victoria ambao ulibaini maeneo haya kuwa na bioanuwai kubwa na hivyo yanahitaji kuhifadhiwa na; Utafiti wa kuangalia vinasaba vya samaki na bioanuwai katika mabwawa ya Mtera, Hombolo, Mindu na Kidatu na mito ya Ruaha na Wami umebaini maeneo haya kuwa na bioanuwai kubwa.

71. Mheshimiwa Spika, TAFIRI imeandaa Mpango wa Usimamizi wa Rasilimali za Uvuvi Ziwa Tanganyika ukilenga maeneo muhimu ya mazalia, makulia na malisho ya samaki (critical habitats) yaliyoainishwa baada ya utafiti katika ziwa hilo upande wa Tanzania. Matokeo yameonesha maeneo haya kuwa na bioanuwai kubwa ya samaki. Aidha, Taasisi imefanya utafiti wa samaki wa mapambo katika Ziwa Tanganyika na matokeo ya awali yanaonesha kuna aina **84** za samaki hao ambao bioanuwai na uwingi wao unaongezeka kuelekea kusini mwa ziwa.

72. Mheshimiwa Spika, naomba kuarifu Bunge lako Tukufu kuwa, aina nne za samaki wa mapambo ambao ni *Trophius dunoisi*, *T. maswa*, *Neolaomprogus lelouki* na *Frutosa* spp. black wapo katika hatari ya kutoweka kwa sababu wanavuliwa kwa wingi kutokana na bei yao kuwa juu (dola 300-400 kwa samaki). Aidha, samaki aina ya *Frutosa* spp. blue amepotea upande wa Tanzania na anapatikana upande wa DRC.

73. Mheshimiwa Spika, TAFIRI imeendelea kufanya utafiti kwa kushirikiana na wafugaji wa samaki ili wapate ujuzi na kuboresha ufugaji wao uwe wa tija. Utafiti huo kwa kushirikiana na wafugaji wa samaki ulihusu utengenezaji wa vyakula bora vya samaki kwa kutumia malighafi zipatikanazo karibu na wafugaji, uzalishaji mbegu (vifaranga) bora vya samaki na ufugaji wa mfumo wa mseto unaojumuisha samaki, kilimo cha mbogamboga na kuku. Tafiti hizi zilifanyika kwa malighafi kutoka Mikoa ya Morogoro, Mwanza, Mara, Arusha, Iringa na Dar es Salaam. Pia, Taasisi imendelea kufanya utafiti wa majaribio ya

kifaa cha kukaushia samaki kinachotumia mionzi ya jua kwa kushirikiana na wavuvi wa Ziwa Nyasa ili kupunguza uharibifu wa mazao ya samaki baada ya uvunaji ambalo ni tatizo kubwa linaloshusha mapato ya wavuvi.

74. Mheshimiwa Spika, TAFIRI imetoa matokeo ya tafiti zake kwa Serikali na wadau wa uvuvi kupitia makongamano, mikutano, warsha, vyombo vya habari kama vile luninga na magazeti, vipeperushi, machapisho katika majarida ya kisayansi, sikukuu za kitaifa kama Nane Nane, Siku ya Mvuvi Duniani na Wiki ya Utumishi wa Umma.

Katika mwaka 2014/2015, Wizara ikishirikiana na wadau wengine wa uvuvi itaendelea kuiwezesha TAFIRI kuendelea na tafiti za uvuvi na mazingira katika Bahari ya Hindi, maziwa, mito na mabwawa ili kubaini uwingi, mtawanyiko na ikolojia ya rasilimali kwa ajili ya kuweka menejimenti ya uvuvi endelevu. Aidha, Taasisi itaendelea kufanya utafiti wa ufugaji wa samaki ili kubaini teknolojia sahihi ya uzalishaji, upatikanaji wa mbegu bora na chakula bora vya samaki. Vilevile, Taasisi itafanya utafiti wa kupunguza upotevu wa mazao ya samaki baada ya uvunaji; kuimarisha miundombinu ya Taasisi kwa kujenga ofisi na maabara ya kituo cha Dar es Salaam na Sota; kukarabati na kununua vitendea kazi vya kitafiti pamoja na vifaa vya maabara kwa vituo vya TAFIRI. Pia, Taasisi itaendelea na tafiti na kwa kushirikiana na wadau itatoa muongozo wa uvuvi wa samaki wa mapambo ili kulinda rasilimali hii muhimu iwe kwa uvuvi endelevu.

Wakala wa Elimu na Mafunzo ya Uvuvi (Fisheries Education and Training Agency - FETA)

75. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kuimarisha Wakala wa Elimu na Mafunzo ya Uvuvi (FETA) ili kukidhi mahitaji ya wataalam katika Sekta ya uvuvi. Katika mwaka 2013/2014, ukarabati wa Kituo cha Kigoma ulikamilika na kupata usajili wa kudumu kutoka Baraza la Taifa la Elimu ya Ufundi (NACTE). Aidha, ukarabati wa kituo cha Mwanza South kilicho chini ya kampasi ya Nyegezi umefanyika na kuwezesha udahili wa wanachuo **20** wa masomo ya ufugaji wa viumbe kwenye maji. Vilevile, kituo cha Gabimori (Rorya) kimeendelea kujengwa ambapo nyumba mbili (**2**) za watumishi zimejengwa. Pia, udahili wa wanafunzi umeongezeka kutoka wanachuo **943** mwaka 2012/2013 hadi wanachuo **1,073** mwaka 2013/2014 katika Kampasi za Mbegani (**433**), Nyegezi (**611**) na Kigoma (**29**). Aidha, Wakala umeendesha mafunzo ya muda mfupi kwa wataalam **54** kutoka nchi za SADC.

76. Mheshimiwa Spika, Bodi ya Ushauri ya FETA imewezeshwa kufanya vikao viwili (**2**) na Mkataba wa Huduma kwa Mteja wa mwaka 2013/2014 umeandaliwa na kupitishwa na Baraza la Wafanyakazi Mwezi Januari, 2014.

Katika mwaka 2014/2015, Wizara itaendelea kuiwezesha Wakala kutekeleza majukumu yake na kuongeza udahili wa wanafunzi kutoka **1,073** hadi **1,500**. Aidha, FETA itaendelea kujenga kituo cha Gabimori (Rolya) na Mikindani Mtwara kwa kukikarabati.

Wakala wa Vyuo vya Mafunzo ya Mifugo (Livestock Training Agency - LITA)

77. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kuimarisha Wakala wa Mafunzo ya Mifugo (LITA) ili kukidhi mahitaji ya wataalam katika sekta ya mifugo. Aidha, LITA imefungua Kampasi ya Kikulula ambayo imedahili wanafunzi **32** wa mwaka wa kwanza ngazi ya astashahada katika mwaka huu wa fedha 2013/2014. LITA imeongeza udahili wa wanafunzi kutoka **949** mwaka 2012/2013 hadi **2,215** mwaka 2013/2014 wakiwemo **655** wa Stashahada na **1,560** wa Astashahada za Afya ya Mifugo na Uzalishaji. Katika mwaka 2013/2014 wanafunzi **949** wanatarajiwa kuhitimu mafunzo yao mwezi Juni 2014 wakiwemo **198** wa Stashahada na **751** wa Astashahada. Vilevile, Chuo Kikuu cha Sokoine cha Kilimo na vyuo binafsi vya Visele (Mpwapwa) na Kaole (Bagamoyo) vimedahili jumla ya wanafunzi **492** wa Stashahada na Astashahada.

78. Mheshimiwa Spika, katika kuimarisha na kusimamia utendaji, LITA imeandaa Mpango wa Biashara wa mwaka 2013/2014 – 2017/2018. Aidha, Wakala umeendesha mafunzo ya muda mfupi kwa wafugaji na wadau wengine **587** kuhusu Afya ya Mifugo (**30**), Ufugaji Bora wa Ng'ombe wa Maziwa (**339**), Usindikaji wa Maziwa (**125**) na Ufugaji Bora wa Nguruwe na kuku wa kienyeji (**93**).

79. Mheshimiwa Spika, kazi nyingine zilizotekelezwa na LITA ni pamoja na :

- (i) Kukarabati darasa moja katika kila Kampasi za Tengeru, Buhuri, Temeke na Kikulula; ukumbi wa mitihani katika Kampasi ya Mpwapwa na mabweni matatu katika Kampasi za Madaba (**1**) na Kikulula (**2**);
- (ii) Kununua madawati **24** na viti **24** Kampasi ya Morogoro, madawati **30**, meza **30**, magodoro **30**, *Printer* (**1**) na *Photocopier* **1** kwa Kituo cha Kikulula, *Solar power panels* **14** Kituo cha Mabuki na Kompyuta mbili (**2**), *lap top moja* na *printer moja* kwa ajili ya Makao Makuu; na
- (iii) Kuendeleza Wakufunzi **27** kupata mafunzo katika ngazi ya Shahada ya Uzamivu (**3**); Uzamili (**11**) na Shahada ya Kwanza (**13**). Aidha, mtumishi mmoja (**1**) anaendelea na mafunzo ya stashahada na watatu (**3**) wamehudhuria mafunzo ya muda mfupi ya utawala bora.

Katika mwaka 2014/2015, Wizara itaendelea kuiwezesha Wakala kutekeleza majukumu yake na kuongeza udahili wa wanafunzi kutoka **2,215** hadi **2,500**; kuhamasisha Sekta binafsi kuanzisha vyuo na kuongeza udahili kufikia lengo la wanafunzi **5,000** kwa mwaka ili kupunguza pengo la maafisa ugani na kuwezesha mafunzo ya ufugaji kibiashara kwa vijana (Emerging Young Commercial Farmers) ili waweze kujiajiri.

Huduma za Ugani

80. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2013/2014, Wizara kwa kushirikiana na Halmashauri na wadau imeendelea kutoa elimu na kusambaza teknolojia za kisasa kuhusu uvuvi endelevu, ukuzaji bora wa viumbe kwenye maji na ufugaji bora wa mifugo. Katika kipindi hiki, vipindi **52** vya redio na **12** vya luninga vilivyohusu ufugaji bora wa mifugo na uvuvi viliandaliwa na kurushwa hewani. Aidha, jumla ya teknolojia **55** za uzalishaji maziwa ziliainishwa kutoka vituo vya Utafiti vya Tanga, Uyole, Seliani (Arusha), Chuo Kikuu cha Sokoine cha Kilimo na Kituo Mahiri cha Uzalishaji wa Maziwa Kenya ambapo teknolojia **18** zimesambazwa kwa wadau katika maeneo ya Kanda za Mashariki na Nyanda za Juu Kusini. Vilevile, Wataalam **53** wa ugani wamepatiwa mafunzo kuhusu uzalishaji na uhifadhi wa malisho, usafi na utunzaji wa maziwa.

81. Mheshimiwa Spika, Wizara kupitia mradi wa EAAPP unaotekelezwa katika Halmashauri **11** za Kanda ya Mashariki na Nyanda za Juu Kusini imepeleka wafugaji **10** Naivasha Kenya kwa ziara ya mafunzo ya uzalishaji wa zao la maziwa. Pia, jumla ya wafugaji **325** kutoka eneo la mradi walipata mafunzo ya mnyororo wa thamani katika zao la maziwa, uzalishaji na uhifadhi wa malisho (**205**) na usindikaji na masoko ya maziwa (**120**) katika Kampasi ya Buhuri. Aidha, mabango matatu (**3**) na vipeperushi **8,500** kuhusu ufugaji bora wa ng'ombe wa maziwa yalisambazwa kwa wafugaji.

82. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2013/2014, Wizara imeendelea kuboresha utoaji huduma za ugani katika sekta ya uvuvi kwa kutoa mafunzo elekezi ya ufugaji wa samaki kwa wataalam **11** na wadau wa uvuvi **256** katika mikoa ya Tanga, Iringa na Morogoro. Aidha, mwongozo wa utekelezaji wa huduma za ugani katika sekta ya uvuvi umekamilika ambapo makala **1,000** zimechapishwa.

Katika mwaka 2014/2015 Wizara pamoja na Taasisi zilizo chini yake katika eneo la utafiti, mafunzo na ugani itatekeleza yafuatayo:

- (i) Kujenga uwezo kwa watafiti waandamizi **40** na wa ngazi ya kati na waajiriwa wapya **60** kwa kutoa mafunzo ya kuibua na kuandika tungo za utafiti na machapisho yanayokubaliwa katika majarida ya kimataifa;

- (ii) Kuimarisha mfumo wa ukusanyaji, utunzaji na usambazaji wa taarifa za matokeo ya tafiti za mifugo na Uvuvi nchini (data base);
- (iii) Kuendelea kushirikiana na Nchi za Afrika Mashariki na Kati kutekeleza Mradi wa Kuongeza Tija katika Kilimo – zao la maziwa (EAAPP);
- (iv) Kuendelea kuimarisha TALIRI na TAFIRI katika kuendeleza tafiti za mifugo na uvuvi nchini;
- (v) Kujenga uwezo wa wagani **150** katika Halmashauri kwa kupatiwa mafunzo tarajali;
- (vi) Kuandaa na kusambaza Mwongozo wa uanzishaji na uendeshaji wa Vyuo vya Mafunzo vya Mifugo na Uvuvi kwa kuzingatia sheria, kanuni na mahitaji ya taaluma; na
- (vii) Kutayarisha na kurusha hewani vipindi **52** vya radio na **6** vya luninga;

Wakala wa Maabara ya Veterinari Tanzania (Tanzania Veterinary Laboratory Agency-TVLA)

83. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2013/2014 Wizara kupitia Wakala wa Maabara ya Veterinari Tanzania ilitekeleza kazi za utambuzi, uchunguzi na utafiti wa magonjwa ya mifugo, uhakiki wa vyakula vya mifugo na madawa ya kuogeshea mifugo katika maabara zake za Dar es Salaam, Arusha, Mwanza, Tabora, Mpwapwa, Tanga, Kigoma, Iringa na Mtwara. Aidha, Wakala iliendelea kuimarisha kiwanda cha kuzalisha chanjo za mifugo Kibaha na kutekeleza mfumo wa usimamizi wa ubora wa huduma za maabara katika Maabara Kuu ya Mifugo Temeke .

84. Mheshimiwa spika, Katika mwaka 2013/2014, TVLA ilipokea jumla ya sampuli **6,860** katika maabara zake nchini na kuzifanyia utambuzi wa magonjwa. Baadhi ya magonjwa yaliyotambuliwa ni pamoja na Ugonjwa wa Kutupa Mimba kwa Ng'ombe, Ndigana kali, Ndigana baridi, Minyoo, Kimeta, Kichaa cha mbwa, Sotoka ya Mbuzi na Kondoo, Homa ya Mapafu ya Mbuzi, kuharisha na kuharisha damu, Mdondo, Gumboro na Homa ya Nguruwe. Aidha, sampuli **760** za Ndegepori wanaosafirishwa nje ya nchi zilifanyiwa uchunguzi wa Mafua makali ya ndege na Mdondo na hazikuonyesha maambukizi ya magonjwa hayo.

85. Mheshimiwa Spika, TVLA ilipokea sampuli **679** kwa ajili ya uhakiki wa ubora wa vyakula vya mifugo katika maabara kuu ya mifugo, Dar es Salaam na kuzifanyia uchunguzi ambapo asilimia **40** ya vyakula hivyo vilikuwa na upungufu wa protini, wanga na unyevu uliozidi kiwango kinachokubalika. Wakala iliwaelekeza wazalishaji na watengezaji kutengeneza vyakula vinavyofikia viwango vya virutubisho vinavyotakiwa.

86. Mheshimiwa Spika, TVLA iliendelea na utafiti wa kudhibiti mbungó kwa kutumia teknolojia ya vitambaa ili kudhibiti Ugonjwa wa Nagana na Malale. Katika mwaka 2013/2014, TVLA kwa kushirikiana na Hifadhi ya Mbuga ya Selous imetengeneza vitambaa **300** na kuviweka katika maeneo ya Mbuga ya Selous ili kudhibiti mbung'o. Aidha, utafiti huo unaendelea katika maeneo ya Hifadhi za Ngorongoro, Serengeti na maeneo yanayozunguka hifadhi hizo na Wilaya ya Meatu. Aidha, Matokeo ya awali ya utafiti huo yameonyesha asilimia moja (**1%**) ya ngómbe katika maeneo ya Ngorongoro ina maambukizi ya vimelea vya ugonjwa wa Nagana katika ng'ombe **450** waliofanyiwa utafiti.

87. Mheshimiwa Spika, Katika mwaka 2013/2014, Wakala imeimarisha kiwanda cha Kuzalisha Chanjo cha Kibaha kwa kununua mashine za kuchanganya, kujaza, kuweka vizibo na kuweka lebo kwenye chupa na kuweka mfumo wa kuchuja hewa kiwandani na uzalishaji unaendelea.

Katika mwaka 2014/2015, TVLA itaendelea kutekeleza majukumu yake ikiwa ni pamoja na kuendelea kufanya utambuzi wa magonjwa mbalimbali ya mifugo, kuendeleza tafiti za magonjwa ya mifugo, kuzalisha dozi **100,000,000** za chanjo ya Mdondo, dozi **500,000** za chanjo ya Chambavu, dozi **500,000** za chanjo ya Kimeta na dozi **250,000** za chanjo ya Ugonjwa wa Kutupa Mimba kwa Ng'ombe na Maabara Kuu ya Mifugo Temeke kukamilisha taratibu za kupata ithibati ya Kimataifa.

3.8 USIMAMIZI WA UBORA WA MAZAO NA HUDUMA ZA MIFUGO NA UVUVI

88. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kusimamia ubora wa mazao ya mifugo na uvuvi pamoja na huduma za kitaalam kupitia Bodi ya Nyama, Bodi ya Maziwa, Baraza la Veterinari na Kitengo cha Uthibiti wa Ubora na Usalama wa Mazao ya Uvuvi na Maabara ya Taifa ya Uthibiti wa Ubora wa Mazao ya Uvuvi- Nyegezi.

Bodi ya Nyama Tanzania

89. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2013/2014, Wizara imeendelea kuimarisha Bodi ya Nyama Tanzania kwa kuipatia wataalam na vitendea kazi. Aidha, Bodi imeandaa maelezo ya Sheria ya Nyama Sura 421 katika lugha ya Kiswahili na kutoa elimu kwa wadau kupitia vipindi vya redio **14** na kusambaza nakala **800** za vipeperushi. Vile vile, Bodi imehamasisha wadau wa tasnia ya nyama katika mikoa ya Simiyu, Mwanza, Geita, Dar es Salaam, Arusha, Iringa na Pwani kusajili, ambapo wadau **116** wamesajiliwa na wadau wengine **50** wameunganishwa na soko la mifugo na nyama.

90. Mheshimiwa Spika, Bodi kwa kushirikiana na Shirika la Maendeleo la Uholanzi (SNV), Shirika lisilo la kiserikali la CHIGOTO Plus na sekta binafsi imehamasisha ufugaji wa kibiashara katika mikoa ya Simiyu, Mwanza, Geita ambapo vikundi **18** vya ufugaji wa kibiashara vimeundwa kwa lengo la kuingia mkataba wa kibiashara na Kampuni ya Chobo (Mwanza) na Tandan Farms (Mkuranga). Pia, Bodi imeandaa mwongozo na kutoa elimu ya madaraja ya mifugo na nyama ili kusimamia ubora wa mifugo inayochinjwa na nyama inayozalishwa katika Halmashauri za Mwanza, Magu na Hanang. Aidha, Bodi imehamasisha wadau wa tasnia ya nyama na kuwezesha uundwaji wa Chama cha Wafugaji Tanzania (CCWT) kilichosajiliwa mwezi Desemba, 2013.

Katika mwaka 2014/2015, Bodi ya Nyama Tanzania itaendelea kuimarisha Sekretarieti ya Bodi kwa kuajiri watumishi sita (**6**) na kutambua na kusajili wadau **200** wa tasnia ya nyama na vyama vyao. Aidha, itafanya tathmini ya mahitaji ya nyama, uwezo wa kuzalisha, kutafuta masoko na kufuatilia uingizaji na uuzaji wa nyama na bidhaa zake ndani na nje ya nchi. Pia, itaandaa na kuendesha vikao vinne (**4**) vya Bodi na kimoja (**1**) cha Baraza la Wadau wa Nyama. Vilevile, Bodi itaendelea kuimarisha vyama vya wadau vya wafanyabiashara wa Mifugo na Nyama Tanzania (TALIMETA), Wasindikaji wa Nyama Tanzania (TAMEPA) na Wafugaji Tanzania (CCWT) kwa kushauri, kutoa mafunzo na kuratibu maendeleo ya vyama hivyo.

Bodi ya Maziwa Tanzania

91. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2013/2014, Wizara imeendelea kuimarisha Bodi ya Maziwa Tanzania na imeendelea kuratibiwa na Bodi ya Maziwa Tanzania iliyoundwa kwa Sheria ya Maziwa SURA 262. Aidha, Bodi imeelimisha wadau **100** wa maziwa kuhusu Sheria ya Maziwa katika Mkoa wa Njombe; imeandaa miongozo mitano (**5**) ya ukaguzi wa mashamba, sehemu ya kukusanyia maziwa na vyombo vya usafirishaji, vioski vya maziwa, viwanda vya kusindika maziwa na majukumu ya ukaguzi katika Halmashauri. Pia, Bodi imeandaa taratibu za usafi (code of hygiene) katika uzalishaji, ukusanyaji, usindikaji na uuzaji wa maziwa ghafi kwa ajili ya kutumiwa na wakaguzi. Vilevile, vibali **80** vya kuingiza maziwa lita **13,200,000** kutoka nje ya nchi yenye thamani ya shilingi **4,142,018,414.50** kabla ya kodi (FOB) vilitolewa.

92. Mheshimiwa Spika, kazi nyingine zilizotekelezwa ni pamoja na kusajili wadau wa tasnia ya maziwa **25**, kuratibu programu ya unywaji maziwa shuleni ambapo jumla ya shule **145** zenye wanafunzi **51,894** katika Halmashauri za Njombe, Hai, Siha, Musoma na Jiji la Tanga zimeshiriki (**Jedwali Na.9**); kuandaa Wiki ya Maziwa iliyofanyika katika Manispaa ya Musoma ikiwa na Kauli mbiu ya **Fuga ng'ombe wa Maziwa, Uboreshe Kipato na Lishe. "Badilika Sasa"** na kufanya vikao vitano (**5**) vya Bodi na mkutano wa dharura

kupitia rasimu ya mpango mkakati wa Bodi wa kipindi cha miaka mitano (2013/14 – 2017/2018).

Katika mwaka 2014/2015, Bodi itaendelea kuelimisha wadau wa maziwa kuhusu Sheria ya Maziwa SURA 262 na kuisimamia, kuwajengea uwezo wakaguzi **50** wa maziwa kutoka Halmashauri za mikoa ya Iringa, Njombe na Mara kuhamasisha Halmashauri kutekeleza Mpango wa Unywaji wa Maziwa Shuleni na kuratibu Maadhimisho ya Wiki ya Maziwa yatakayofanyika kitaifa katika Manispaa ya Babati - Manyara.

Baraza la Veterinari Tanzania

93. Mheshimiwa Spika, Wizara kupitia Baraza la Veterinari Tanzania lililoundwa chini ya Sheria ya Veterinari SURA 319 imeendelea kusimamia viwango vya huduma zinazotolewa na wataalam wa afya ya mifugo nchini. Katika mwaka 2013/2014, Baraza limeimarisha ukaguzi katika ngazi za kanda, mikoa na halmashauri ambapo Wakaguzi wapya **20** wameteuliwa kwa mujibu wa Sheria na kutangazwa katika Gazeti la Serikali G.N.439. Majukumu yao ni pamoja na kukagua huduma zote zinazohusu afya ya mifugo, zinazotolewa na wataalam wa sekta za umma na binafsi.

94. Mheshimiwa Spika, jumla ya vituo **246** vya huduma ya afya ya mifugo vimekaguliwa katika Halmashauri za mikoa ya Arusha, Dar-es-Salaam, Kilimanjaro, Pwani na Tanga, na vimeelekezwa kurekebisha upungufu uliobanika ili kuboresha huduma wanazozitoa. Aidha, wakaguzi wa nyama na wataalam wa afya ya mifugo **150** katika mkoa wa Dar-es-Salaam walikaguliwa ili kubaini sifa walizonazo kwa lengo la kuboresha huduma. Katika ukaguzi huo **25** walibainika kutokuwa na sifa na waliagizwa kuacha kujihusisha na utoaji wa huduma hiyo. Kazi nyingine zilizotekelezwa ni pamoja na kusajili madaktari wa mifugo **37** hivyo kufanya idadi ya madaktari waliosajiliwa nchini kufikia **681**, kuandikisha na kuorodhesha wataalam wasaidizi wa afya ya mifugo **221** wenye stashahada na astashahada hivyo kufikia **1,661**. Aidha, vituo **106** vya kutolea huduma ya afya ya mifugo vimesajiliwa na kufikia vituo **237** vilivyopo hapa nchini, kutoa leseni kwa wakaguzi wa nyama **40**, wahimilishaji **6** na mafundi sanifu **3** wa maabara za veterinari.

Katika mwaka wa 2014/2015, Baraza la Veterinari litaendelea kusimamia utekelezaji wa Sheria ya Veterinari SURA 319 kwa kusajili madaktari wa mifugo **40**, vituo vya huduma za mifugo **200**, kuorodhesha na kuandikisha wataalamu wasaidizi **700**, kutoa leseni kwa wataalam wasaidizi **110** na kufanya ukaguzi wa maadili kwa kushirikiana na Halmashauri **156** nchini. Aidha, Baraza limepanga kufanya vikao **4** na vikao **8** vya kamati zake na kuhakiki viwango vya taaluma ya Veterinari katika vyuo **5** na makampuni **10** yanayotoa huduma za mifugo.

Uthibiti wa Ubora na Usalama wa Mazao ya Uvuvi

95. Mheshimiwa Spika, Wizara kupitia Kitengo cha Uthibiti wa Ubora na Usalama wa Mazao ya Uvuvi na Maabara ya Taifa ya Uthibiti wa Ubora wa Mazao ya Uvuvi-Nyegezi imeendelea kuratibu na kusimamia ubora, viwango na usalama wa mazao ya uvuvi pamoja na huduma za kitaalam ikiwemo kufanya kaguzi mbalimbali za kuhakiki ubora wa mazao ya uvuvi katika viwanda vya kuchakata mazao ya uvuvi, mialo, masoko na kwenye magari na boti zinazobeba mazao ya uvuvi.

Usimamizi na Ukaguzi wa Viwanda, Maghala, Mialo na Masoko ya Samaki

96. Mheshimiwa Spika, Katika mwaka 2013/2014, Wizara imetoa mafunzo kuhusu taratibu na kanuni za usafirishaji wa samaki hai nje ya nchi na teknolojia ya uhifadhi na utunzaji wa samaki kwa wasafirishaji wadogo **40** wa samaki hai wa mapambo na wafanyabiashara **18** wanaoingiza mazao ya uvuvi nchini. Aidha, Wizara imefanya kaguzi **3,439** ili kuhakiki ubora na usalama wa mazao ya uvuvi ambapo kaguzi **1,594** zilifanyika wakati wa kusafirisha mazao ya uvuvi kwenda nje ya nchi, kaguzi **586** kwenye viwanda vya kuchakata mazao ya uvuvi, kaguzi **220** kwenye maghala ya kuhifadhi mazao ya uvuvi na kaguzi **995** kwenye boti na magari ya kubebea mazao ya uvuvi. Matokeo ya kaguzi hizo yalionesha kukidhi viwango vya ubora na hivyo viwanda na maghala hayo kuruhusiwa kuendelea na shughuli za uchakataji na uhifadhi. Vilevile, kaguzi zimefanyika katika masoko **44** ya samaki ya Halmashauri na maelekezo ya kuboresha miundombinu ya masoko na usafi kutolewa.

97. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kuhamasisha sekta binafsi kuwekeza katika sekta ya uvuvi ambapo viwanda vitano (**5**) vya kuchakata mazao ya uvuvi katika ukanda wa Pwani vimejengwa na kufanya idadi ya viwanda kufikia **48** ikilinganishwa na viwanda **43** katika mwaka 2012/2013. Kati ya viwanda hivyo, **11** viko Ukanda wa Ziwa Victoria, **36** Pwani na **1** Ziwa Tanganyika na Viwanda hivi vimeendelea kukidhi viwango vya uzalishaji wa mazao bora ya uvuvi kulingana na mahitaji ya soko la ndani na nje likiwemo soko la Kimataifa la Jumuiya ya Ulaya lenye Sheria na Viwango vya hali ya juu vya ubora.

98. Mheshimiwa Spika, Wizara kwa kushirikiana na Halmashauri imekarabati mialo **25** ya kupokelea samaki katika Ukanda wa Ziwa Victoria na mialo mitatu (**3**) ya Kilindoni-Mafia, Nyamisati-Rufiji na Kilwa-Masoko imejengwa. Aidha, ujenzi wa mialo minne (**4**) ya Kibirizi-Kigoma Ujiji, Muyobozi-Uvinza, Ikola-Mpanda na Kirando-Nkasi upo katika hatua za mwisho.

Katika mwaka 2014/2015, Wizara itaendelea kuratibu usimamizi wa usafi kwenye mialo na masoko ya samaki kwa kufanya kaguzi **100** na kuhimiza uhifadhi bora wa mazao ya uvuvi ili kukidhi mahitaji ya soko la ndani na nje ya nchi. Pia, itahamasisha wadau kuwekeza zaidi katika ujenzi wa viwanda vya kuchakata mazao ya uvuvi ili kuongeza uzalishaji na thamani ya mazao ya uvuvi. Aidha, itafanya kaguzi **3,600** za ubora wa samaki na mazao yake wakati wa kusafirisha nje ya nchi, kwenye mialo, masoko na kaguzi **100** za kina kwenye viwanda vya kuchakata samaki na maghala ya kuhifadhi mazao ya uvuvi.

Uthibiti wa Ubora na Usalama wa Mazao ya Uvuvi katika Maabara

99. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kuimarisha vituo nane (**8**) vya Uthibiti Ubora wa mazao ya Uvuvi vya Bukoba, Dar es Salaam, Kigoma, Kilwa, Mafia, Musoma, Mwanza na Tanga, pamoja na Maabara ya Taifa ya Uthibiti wa Ubora wa Mazao ya Uvuvi-Nyegezi kwa kuvipatia watumishi na vitendea kazi. Katika mwaka 2013/2014, jumla ya sampuli **1,318** za samaki, maji, vyakula vya samaki na udongo zilifanyiwa uchunguzi kati ya hizo **966** zilichunguzwa kubaini uwepo wa vimelea vya magonjwa na **352** kubaini mabaki ya viuatilifu, madini tembo na kemikali. Matokeo ya uchunguzi wa sampuli hizi ulionyesha kukidhi viwango. Aidha, Wizara imekamaliza Miongozo ya Utendaji (Standard Operating Procedures – SOPs) wa Maabara ya Kemikali ya Uvuvi Nyegezi na kushiriki katika majaribio ya *Proficiency Testing Scheme Providers* wa maji na chakula iliyohusisha maabara 12 kutoka nchi za SADC ikiwa ni maandalizi ya kupata Ithibati ya uchunguzi wa kemikali (viuatilifu na mabaki ya sumu). Vilevile, Maabara ya Taifa ya Ubora wa Mazao ya Uvuvi Nyegezi imeongeza *parameters* vyenye Ithibati kutoka sita (**6**) mwaka 2012/2013 na kufikia **12** mwaka 2013/2014. Pia, Maabara ya kuchunguza kemikali na vimelea Kurasini imefanyiwa ukarabati.

Katika mwaka 2014/2015, Wizara itaendelea kuimarisha vituo vinane (8) vya Ubora na Uthibiti wa Mazao ya Uvuvi na Maabara za Uvuvi – Nyegezi na ya HABs-Temeke (Harmful Algal Blooms) kwa kuzipatia vitendea kazi na mafunzo kwa watalaam wanne (**4**). Aidha, Maabara zitafanya chunguzi za kimaabara kwa sampuli **800** za minofu ya samaki, maji, majitaka na udongo ili kulinda afya ya mlaji

3.9 USIMAMIZI WA RASILIMALI ZA UVUVI

100. Mheshimiwa Spika, Wizara kwa kushirikiana na Ofisi ya Makamu wa Rais – Mazingira, Ofisi ya Waziri Mkuu - TAMISEMI, Wizara ya Mambo ya Ndani ya Nchi, Wizara ya Ulinzi na Jeshi la Kujenga Taifa, Wizara ya Maliasili na Utalii, Mamlaka ya Mapato Tanzania (TRA) na Halmashauri imeendelea

kusimamia matumizi endelevu ya rasilimali za uvuvi kwa kudhibiti uvuvi haramu na utoroshaji wa samaki na mazao ya uvuvi mipakani.

Udhibiti wa Uvuvi Haramu

101. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2013/2014, Wizara imeanzisha kituo kimoja cha doria cha Buhingu (Uvinza) na kufanya vituo vya doria kufikia **23**. Aidha, imeimarisha vituo vya doria kwa kununua boti nne (**4**) kwa ajili ya vituo vya doria vya Ikola, Kigoma, Mbamba Bay na Kasanga. Pia, kupitia Programu ya Maendeleo ya Uwiano katika Bonde la Ziwa Tanganyika boti za doria nne (**4**) zimenunuliwa kwa ajili ya vituo vya doria vya Kipili, Kigoma, Buhingu na Kasanga. Vilevile, Wizara imetoa mafunzo kuhusu Sheria na Kanuni za uvuvi na athari za matumizi ya zana haramu kwa wavuvi **620** kutoka Ukanda wa Ziwa Tanganyika, wafanyabiashara na wasafirishaji wa mazao ya samaki **142** kutoka Ukanda wa Ziwa Victoria. Pia, Wizara kupitia Programu ya SmartFish imetoa mafunzo kwa vitendo kuhusu udhibiti wa uvuvi haramu kwa Maafisa Uvuvi **73** kutoka Ukanda wa Ziwa Victoria (**32**), Ukanda wa Ziwa Tanganyika (**18**) na Ukanda wa Pwani (**23**); na wajumbe wa BMUs **15** kutoka ukanda wa Ziwa Victoria **12**, Ziwa Tanganyika **2** na Pwani **1**.

102. Mheshimiwa Spika, jumla ya doria zenye siku kazi (man-days) **6,201** zilifanyika katika maeneo mbalimbali ya uvuvi yakiwemo maziwa, mito, bahari, mipakani na katika masoko kwa lengo la kudhibiti uvuvi haramu, biashara ya samaki wachanga na utoroshaji wa mazao ya uvuvi kwenda nchi jirani. Uendeshaji wa doria hizo umewezesha kukamatwa kwa zana mbalimbali ikiwemo; nyavu za kokoro **1,342**, kamba za kokoro mita **320,620**, nyavu aina ya Timba (monofilament) **11,952**, nyavu za makila **20,329**, nyavu za dagaa **238**, vyandarua **123**, Katuli **15**, Kimia **5**, mabomu **73**, tambu za kulipulia mabomu **15**, Detoneta **58**, mitungi ya gesi **48**, viatu vya kuzamia jozi **35**, miwani ya kuogelea jozi **11**, mikuki **8**, Kasia **18**, Tanga **2**, mizani **17**, karabai **2**, mitumbwi **194**, injini za boti **10**, magari **12**, pikipiki **2** na baiskeli **1** na kontena **1** la samaki aina ya Migebuga na dagaa.

Aidha, samaki wachanga kilo **30,823** za sangara, **2,478** za sato, **1,112** za samaki aina nyingine na kilo **187** za samaki waliovuliwa kwa mabomu, kilo **682** za dagaa, kilo **57** za Pweza, kilo **5** za majongoo bahari na kilo **210** za nyama ya Kasa zilikamatwa. Nyavu haramu zilizokamatwa ziliteketezwa kwa moto baada ya kupata idhini ya Mahakama na samaki wachanga waliokamatwa waligawiwa katika vituo vya kulelea watoto yatima, magereza na kwa wananchi kwa idhini ya Mahakama. Aidha, kutokana na makosa hayo, watuhumiwa **319** walikamatwa na kesi **48** zilifunguliwa mahakamani na kati ya hizo kesi mbili (**2**) zimeisha kwa kutolewa hukumu na nyingine bado zinaendelea.

103. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kuimarisha vikundi Shirikishi vya Usimamizi wa Rasilimali za Uvuvi (BMUs) kwa kusajili BMUs **13** katika Ukanda wa Pwani (**11**), Ziwa Tanganyika (**1**) na Ziwa Kitangiri (**1**). Aidha, kwa kushirikiana na Mashirika ya WWF na Sea Sense, ilitoa elimu kwa BMUs **20** na wavuvi **10** kuhusu utunzaji wa kasa katika Halmashauri za Temeke na Mafia ambapo jumla ya kasa **22** waliwekewa alama (tags) kwa ajili ya kufuatilia mienendo yao na kufanya tathmini ya utendaji wa BMUs zilizopo katika Ukanda wa Pwani.

Katika mwaka 2014/2015, Wizara kwa kushirikiana na wadau mbalimbali itaendelea kuratibu na kusimamia uvunaji endelevu wa rasilimali za uvuvi na kudhibiti biashara haramu ya mazao ya uvuvi kwa kufanya doria zenye siku kazi **6,000** katika maeneo ya maji baridi, Bahari ya Kitaifa (territorial waters) na maeneo ya mipakani. Aidha, itaendelea kuwezesha uanzishwaji wa Vikundi vya Usimamizi Shirikishi wa Rasilimali za Uvuvi (BMUs) sita (**6**) na kuimarisha vikundi vilivyopo.

104. Mheshimiwa Spika, Wizara kupitia Mamlaka ya Kusimamia Uvuvi Bahari Kuu (Deep Sea Fishing Authority – DSFA) kwa kushirikiana na Chuo Kikuu cha Dar es Salaam inaendelea kufanya utafiti kuhusu matumizi sahihi ya vifaa vya kuvutia samaki (Fish Aggregating Devices – FADs). Pia, Mamlaka imeendelea kuandaa mazingira rafiki ambayo yatawawezesha watazania kuingia ubia na wageni ili waweze kuwekeza kwenye uvuvi katika Bahari Kuu. Aidha, Mamlaka kwa kushirikiana na nchi wanachama wa *Indian Ocean Tuna Commission (IOTC)* za Comoro, Madagascar, Seychelles, Reunion na Mauritius, ilifanya doria za pamoja za siku nane (**8**) kukagua meli nane (**8**) zinazovua katika Bahari Kuu ya Tanzania. Pia, ukaguzi ulifanyika kwa meli **25** za uvuvi wa *purse seine* na *long liner* zenye Bendera ya Hispania, Taiwan na China katika Bandari za Dar es Salaam na Zanzibar, Mombasa, Mahe Victoria (Ushelisheli), Madagascar na Mauritius. Katika ukaguzi huo meli husika zilionekana kukidhi masharti ya leseni. Vilevile, leseni za uvuvi wa Bahari Kuu **68** zenye thamani ya Dola za Kimarekani **1,472,153** sawa na shilingi **bilioni 2.4** zilitolewa kwa meli kutoka mataifa ya Hispania, Ufaransa, Ushelisheli, Taiwan, Japan, Oman na China.

105. Mheshimiwa Spika, Mamlaka kwa kushirikiana na Wakala wa Elimu na Mafunzo ya Uvuvi, Kampasi ya Mbegani imetoa mafunzo kwa wavuvi **25** kuhusu uvuvi wa samaki aina ya jodari kwa kutumia zana za *purse seine* na *long lines*; udhibiti na ukaguzi wa meli bandarini; sheria, udhibiti na kuhifadhi vidhibiti; udhibiti na kupambana na uvuvi haramu baharini; kuandaa na kuchambua takwimu za uvuvi kutoka meli za kigeni zinazovua kwenye Bahari Kuu.

Katika mwaka 2014/2015, Wizara itaiwezesha Mamlaka kukamilisha marekebisho ya Sheria na Kanuni za Uvuvi wa Bahari Kuu, kuendesha doria na kufanya tathimini ya utendaji wa FADs. Pia, kuendelea kuhamasisha wavuvi wa Tanzania na wawekezaji wengine kuwekeza katika uvuvi wa Bahari Kuu na kusindika mazao ya uvuvi. Vilevile, kuendelea kutoa mafunzo ya uvuvi wa Bahari Kuu kwa wavuvi.

Hifadhi za Bahari na Maeneo Tengefu

106. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kusimamia maendeleo ya rasilimali za uvuvi katika maeneo yaliyohifadhiwa kupitia kitengo cha Hifadhi za Bahari na Maeneo Tengefu (MPRU). Katika mwaka 2013/2014, Kitengo kimefanya doria zenye siku kazi **800** ili kudhibiti uvuvi haramu ambapo mabomu **21** na tamba zake, chupa mbili (**2**) za mbolea ya Urea inayotumika kutengeneza mabomu, makokoro matano (**5**), michinji sita (**6**), mishipi (**14**), kilo kumi (**10**) za samaki waliovuliwa kwa mabomu vilikamatwa na watuhumiwa tisa (**9**) walifikishwa mahakamani.

107. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kukiimarisha kitengo kwa kuwawezesha watumishi kuhudhuria mafunzo na kukipatia vitendea kazi. Katika mwaka 2013/2014 watumishi nane (**8**) wamewezeshwa kuendelea na mafunzo ya muda mrefu kwenye Shahada za uzamivu (**1**), uzamili (**3**), Shahada ya kwanza (**3**) na Stashahada ya Uhazili (**1**). Pia, watumishi saba (**7**) wamehudhuria mafunzo ya muda mfupi. Vilevile, Kitengo kimeimarishwa kwa kununua Injini mbili (**2**) za boti, trekta mbili (**2**), Jenereta moja (**1**), Kompyuta mpakato tatu (**3**), GPS tano (**5**), maboya ya kujiokolea (**20**), samani za ofisi na kukarabati boti (**1**) kwa ajili ya Hifadhi za Bahari za Mafia, Mnazi Bay na Tanga.

108. Mheshimiwa Spika, Kitengo kwa kushirikiana na wadau kimeandaa Mpango Mkakati (Strategic plan) wa miaka mitano (**2014/2015 – 2018/2019**) wa kuendeleza uhifadhi wa rasilimali. Vilevile, Mwongozo wa Ufuatiliaji wa Rasilimali za Bahari umeandaliwa na zoezi la ukusanyaji takwimu za rasilimali mbalimbali ikiwemo; samaki, matumbawe, mikoko, majani bahari, na kasa kwenye Hifadhi za Bahari na Maeneo Tengefu linaendelea. Katika kutekeleza mwongozo huo, ufuatiliaji wa mazalia ya Kasa (mnyama aliye katika hatari ya kutoweka) ulifanyika ambapo mayai katika viota **9** vya kasa kati ya **13** vilivyogunduliwa kwenye ufukwe wa Litokoto (Hifadhi ya Ghuba ya Mnazi) yalianguliwa na mayai katika viota **11** kati ya **15** vilivyogunduliwa kwenye ufukwe wa Ushongo, Tanga yalianguliwa na vifaranga kurudishwa baharini.

Katika mwaka 2014/2015, Kitengo kitafanya doria zenye siku kazi **416** katika eneo la kilomita za mraba **2,000** kwa lengo la kudhibiti uvuvi haramu kwenye

Hifadhi za Bahari **(3)** na Maeneo Tengefu **(15)**. Aidha, Kitengo kitaendelea kuwezesha Serikali za vijiji kutekeleza shughuli za uhifadhi; kitaimarisha miundombinu ya kushusha boti baharini katika Hifadhi za Bahari za Tanga na Mnazi bay; kujenga uwezo wa ubadilishanaji taarifa za uhifadhi; kutangaza vivutio vya utalii vilivyomo katika maeneo yote ya uhifadhi kwa wawekezaji na wadau wengineo. Pia, Kitengo kitaendelea kufuatilia rasilimali za bahari ili kubaini viwango vya uhifadhi wa rasilimali vilivyofikiwa na kuratibu shughuli za utafiti katika Hifadhi za Bahari na Maeneo Tengefu.

3.10 MASUALA MTAMBUKA

Uendelezaji wa Rasilimali Watu

109. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kusimamia na kuimarisha rasilimali watu ili itumike kutimiza na kufikia malengo yake. Katika mwaka 2013/2014, Wizara imeajiri watumishi **124** wakiwemo **71** wa kada za mifugo, **43** kada za uvuvi na **10** kada mtambuka. Aidha, Maafisa Mifugo na Uvuvi **853** wamepelekwa katika Sekretarieti za Mikoa **17** na Halmashauri **103** nchini kupitia Sekretarieti ya Ajira katika Utumishi wa Umma. Vilevile, Watumishi **187** wamepandishwa vyeo, **8** wamebadilishwa kazi baada ya kupata sifa za Miundo ya Utumishi na **57** wamethibitishwa kazini, **161** wamehudhuria mafunzo ya muda mfupi, **39** wanaendelea na mafunzo ya muda mrefu wakiwemo uzamivu sita (**6**), uzamili **22** na Shahada ya Kwanza **11** na **55** walipatiwa mafunzo elekezi.

110. Mheshimiwa Spika, Wizara imefanya mapitio ya Miundo ya Utumishi ya Kada za Mifugo na Uvuvi ili kukidhi mahitaji ya wakati; kutoa mafunzo kwa watumishi **458** kuhusu kutumia Mfumo wa Wazi wa Utendaji Kazi (OPRAS); kufanya kikao kimoja cha Baraza la Wafanyakazi; kuchapisha na kutekeleza Mkataba wa Huduma kwa Mteja; Kuratibu na kuelimisha watumishi juu ya maadili na uadilifu; na kutoa huduma kwa watumishi nane (**8**) wanaoishi na Virusi vya Ukimwi na wanaougua UKIMWI. Aidha, kwa kutambua umuhimu wa michezo katika kumjengea mtumishi maisha bora kiafya pamoja na kukuza ushirikiano miongoni mwao, watumishi **50** walishiriki michezo ya SHIMIWI pamoja na mabonanza.

Katika mwaka 2014/2015, Wizara inatarajia kuajiri watumishi **214** (wakiwemo mifugo **62**, uvuvi **86** na mtambuka **66**), kupandisha vyeo watumishi **223**, kuthibitisha kazini watumishi **125** na watumishi **312** watahudhuria mafunzo ya muda mrefu na mfupi. Aidha, watumishi wataendelea kupatiwa vitendea kazi; kutekeleza Mkataba wa Huduma kwa Mteja. Pia, watumishi **300** watahamasishwa kuhusu umuhimu wa kupima afya zao kwa hiari na kutoa huduma kwa watumishi wanaoishi na VVU na wanaougua UKIMWI na kutoa

elimu kwa Waelimisha Rika **10**. Vilevile, watumishi **50** watashiriki katika michezo ya SHIMIWI na bonanza, kufanya vikao **2** vya Baraza la Wafanyakazi na kuwezesha majukumu ya vyama vya Wafanyakazi (TUGHE na RAAWU).

Mawasiliano na Elimu kwa Umma

111. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kutayarisha na kusambaza taarifa za matukio mbalimbali kuhusu sekta za mifugo na uvuvi kupitia vyombo vya habari. Katika mwaka 2013/2014, vipindi vitano (**5**) kuhusu mafanikio ya sekta za mifugo na uvuvi na makala moja ya utekelezaji wa Ilani ya Uchaguzi ya CCM ya 2010 vilitangazwa kupitia luninga na gazeti. Aidha, vipindi vitatu (**3**) vya luninga na vitatu (**3**) vya redio vya miaka **50** ya Muungano viliandaliwa na nakala **1,000** za kalenda zimechapishwa na kusambazwa kwa wadau. Pia, Mkakati wa Mawasiliano wa Wizara umekamilishwa na nakala **100** za Mkakati huo zimechapishwa na kusambazwa kwa wadau

112. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kuimarisha Maktaba kwa kuweka vitabu, majarida na kompyuta mbili. Aidha, Dawati la Malalamiko la Wizara limeimarishwa kwa kupatiwa mafunzo ya kuliendesha na namna ya watumishi kuleta malalamiko yao. Pia, watumishi wote wa kitengo walishiriki mkutano wa Taaluma ya Habari na Mawasiliano. Vilevile, Kitengo kiliandaa mikutano **7** kati ya Wizara na Waandishi wa Habari na wadau wengine.

Katika mwaka 2014/2015, Wizara itaendelea kuimarisha Dawati la Malalamiko, kuimarisha Maktaba na kutoa mafunzo kwa maafisa habari wawili. Aidha, itatoa mafunzo kwa maafisa kutoka vituo vya nje kuhusu mawasiliano kwa umma na kuchapisha na kusambaza kwa wadau nakala 1,000 za kalenda.

Matumizi ya Teknolojia ya Habari na Mawasiliano (TEHAMA)

113. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2013/2014, Wizara imeunganishwa na mkongo wa Taifa na kuboresha mawasiliano ya intaneti na mifumo ya TEHAMA ambapo watumishi wa Wizara waliopo Makao Makuu wameanza kutumia barua pepe za Wizara baada ya kukamilisha kazi ya kuunda anuani hizo. Pia, Tovuti ya Wizara imeboreshwa na kuhuishwa kwa kuunganishwa na vituo vya TALIRI-Mpwapwa, TAFIRI-Dar es Salaam na FETA- Mwanza. Aidha, Mfumo wa kompyuta wa kuhifadhi kumbukumbu na kufuatilia mzunguko wa majalada uko katika hatua za mwisho kukamilika. Wizara kwa kushirikiana na wadau imefanya mapitio na kuandaa Rasimu ya mwisho ya Mpango Mkakati wa utekelezaji wa Sera ya TEHAMA. Vilevile, Mtumishi mmoja amewezeshwa kupata mafunzo ya Shahada ya Uzamili katika Utawala wa Usimamizi wa shughuli za TEHAMA.

Katika mwaka 2014/2015, Wizara itachapisha nakala **1800** za Mkakati wa Wizara wa TEHAMA na kusambaza kwa wadau. Pia, itaendelea kujenga mtandao (LAN na WAN) utakaounganisha mawasiliano kati ya Makao Makuu ya Wizara na vituo vyake. Vilevile, Wizara itaendelea kukamilisha mfumo wa mawasiliano ya mbali na kusimamia mifumo ya mawasiliano ya wizara.

Hifadhi ya Mazingira na Mabadiliko ya Tabianchi

114. Mheshimiwa Spika, Katika mwaka 2013/2014, Wizara kwa kushirikiana na Mamlaka ya Hali ya Hewa nchini (TMA) imeendelea kutoa taarifa kuhusu mwenendo wa Hali ya Hewa. Taarifa hizo zimetumika kutoa ushauri kwa wafugaji na wavuvi katika upatikanaji wa maji, malisho, samaki na hali ya bahari na maziwa na kutoa maelekezo stahiki. Aidha, katika kukabiliana na athari za mabadiliko ya tabianchi, Wizara kwa kushirikiana na Asasi za kiraia zikiwemo: *Tanzania Natural Resources Forum (TNR)*; *Tanzania Pastoralists Community Forum (TPCF)* na *Dodoma Environmental Network (DONET)* imeelimisha wafugaji **1,620** kutoka wilaya za Longido, Ngorongoro, Kiteto, Hanang, Meatu, Chamwino na Kondoa kuhusu mabadiliko ya tabianchi na hifadhi ya mazingira.

115. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kuhamasisha matumizi ya biogas kwa wafugaji wa Halmashauri za Singida, Mpwapwa, Bahi, Iramba, Kondoa, Njombe, Kongwa na Chamwino. Kutokana na elimu hiyo wafugaji wa vijiji **nane (8)** vya Halmashauri ya Njombe wamehamasika na kuweka mitambo ya biogas.

Katika mwaka 2014/2015, Wizara itaendelea kuhamasisha matumizi ya teknolojia zinazozingatia hifadhi ya mazingira na matumizi ya nishati mbadala. Aidha, itaendelea kuhimiza matumizi ya boti za Fibre glass ili kupunguza ukataji wa miti kwa ajili ya kutengeneza boti za uvuvi.

4.0 SHUKRANI

116. Mheshimiwa Spika, Kabla ya kuhitimisha hotuba yangu, napenda kutoa shukrani zangu za dhati kwa Wafugaji, Wavuvi, Wasindikaji, Wafanyabiashara na wadau wengine kwa kazi kubwa wanayoifanya ya kuendeleza sekta za mifugo na uvuvi nchini. Wizara inaomba waendeleze juhudi hizo na itaendelea kushirikiana nao kuleta mapinduzi katika sekta za mifugo na uvuvi nchini. Aidha, napenda kuzitambua na kuzishukuru nchi za Jumuiya ya Afrika Mashariki (EAC), Jumuiya ya Maendeleo ya Nchi za Kusini mwa Afrika (SADC), Umoja wa Nchi za Ulaya (EU), Serikali za Australia, Austria, Brazil, Canada, Jamhuri ya Czech, Hispania, Iceland, Ireland, Japan, Jamhuri ya Watu wa China, Israel, Korea Kusini, Marekani, Misri, Norway, Poland, Sweden, Ubelgiji, Ufaransa, Uholanzi, Uingereza, Ujerumani na Uswisi pamoja na mashirika ya

Umoja wa Mataifa ya FAO, IAEA, UNICEF, UNDP, UNIDO na WHO na mifuko ya kimataifa ya GEF na IFAD kwa kuchangia katika maendeleo ya sekta za mifugo na uvuvi.

117. Mheshimiwa Spika, vilevile, nazishukuru taasisi za kimataifa ambazo ni pamoja na Benki ya Dunia, Benki ya Maendeleo ya Afrika; Shirika la Kimataifa la Ushirikiano la Japan (JICA), Shirika la Kimataifa la Ushirikiano la Jamhuri ya Korea (KOICA), Shirika la Misaada la Ireland (Irish Aid), Shirika la Misaada la Marekani (USAID), Shirika la Misaada la Australia (AUSAID), Idara ya Maendeleo ya Kimataifa ya Uingereza (DfID), Taasisi ya Rasilimali za Wanyama ya Umoja wa Afrika (AU-IBAR), Shirika la Afya ya Wanyama Duniani (OIE), Shirika la Maendeleo la Uswisi (SDC), Shirika la Ushirikiano la Ujerumani (GTZ), United Nations University (UNU), Shirika la Maendeleo la Denmark (DANIDA) na Shirika la Kimataifa la Maendeleo la Sweden (SIDA) kwa michango yao katika kuendeleza sekta za mifugo na uvuvi. Pia, nayashukuru Mashirika na Taasisi za hiari za Bill and Melinda Gates Foundation, Association for Agricultural Research in East and Central Africa (ASARECA), The New Partnership for African's Development (NEPAD), International Livestock Research Institute (ILRI), World Wide Fund for Nature (WWF), Indian Ocean Commission (IOC), South West Indian Ocean Fisheries Commission (SWIOFC), Heifer Project Tanzania (HPT), Overseas Fisheries Co-operation Foundation of Japan (OFCF), Vetaid, Care International, OXFAM, Welcome Trust, World Vision, FARM Africa, Land O' Lakes, Building Resources Across Communities (BRAC), World Society for Protection of Animals (WSPA), Global Alliance for Livestock and Veterinary Medicine (GALVmed), Institute for Security Studies (ISS-Africa), International Land Coalition (ILC), British Gas International, Sea Sense, Indian Ocean Tuna Commission (IOTC), International Whaling Commission (IWC), SmartFish na Marine Stewardship Council (MSC).

118. Mheshimiwa Spika, naomba nimalizie kuwashukuru kwa dhati **Mhe. Kaika Saning'o Ole Telele**, Mbunge wa Jimbo la Ngorongoro na Naibu Waziri wa Maendeleo ya Mifugo na Uvuvi kwa msaada wake wa karibu katika kusimamia kazi za Wizara. Aidha, napenda pia nitoe shukurani zangu kwa Katibu Mkuu **Dkt. Charles Nyamrunda**, Naibu Katibu Mkuu **Dkt. Yohana Budeba**, Wakuu wa Idara na Vitengo, Taasisi na watumishi wote wa Wizara kwa ushirikiano wao katika kutekeleza majukumu tuliyopewa na Taifa na kufanikisha maandalizi ya bajeti hii. Vilevile, napenda kuwashukuru wananchi wa Jimbo la Busega kwa ushirikiano wao wanaoendelea kunipa na kuniwezesha kutekeleza majukumu yangu. Pia, naishukuru familia yangu kwa kuendelea kunitia moyo ninapotekeleza majukumu ya kitaifa.

5.0 BAJETI KWA MWAKA WA FEDHA 2014/2015

119. Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha wa 2014/2015, Wizara inaomba Bunge lako Tukufu likubali kupitisha Makadirio ya Matumizi ya Wizara ya Maendeleo ya Mifugo na Uvuvi ya jumla ya shilingi **66,142,627,000.00** kama ifuatavyo:-

- (i) Shilingi **40,952,022,00.00** ni kwa ajili ya Matumizi ya Kawaida. Kati ya hizo, shilingi **22,968,188,000.00** ni kwa ajili ya mishahara ya watumishi (PE); na shilingi **17,984,834,000.00** ni kwa ajili ya Matumizi Mengine (OC); na
- (ii) Shilingi **25,190,605,000.00** ni kwa ajili ya kutekeleza miradi ya maendeleo. Kati ya hizo, shilingi **23,000,000,000.00** ni fedha za ndani na shilingi **2,190,605,000.00** ni fedha za nje.

120. Mheshimiwa Spika, naomba tena nitoe shukurani zangu za dhati kwako na kwa Waheshimiwa Wabunge kwa kunisikiliza. Hotuba hii pia inapatikana katika Tovuti ya Wizara kwa anuani: *www.mifugouvuvi.go.tz*.

121. Mheshimiwa Spika, pamoja na hotuba hii nimeambatanisha Randama ya Mpango na Bajeti ya Wizara kwa mwaka 2014/2015.

122. Mheshimiwa Spika, naomba kutoa hoja.

6.0 MAJEDWALI

Jedwali Na. 1: Uzalishaji wa Mazao Yatokanayo na Mifugo 2008/2009 Mpaka 2013/2014

Aina ya Zao	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/2014
Uzalishaji wa Nyama (Tani)						
N'gombe	225,178	243,943	262,606	289,835	299,581	309,353
Mbuji/Kondoo	82,884	86,634	103,709	111,106	115,652	120,199
Nguruwe	36,000	38,180	43,647	47,246	50,814	79,174
Kuku	78,168	80,916	93,534	84,524	87,408	54,360
Jumla	422,230	449,673	503,496	532,711	553,455	563,086
Uzalishaji maziwa ('000' lita)						
N'gombe wa Asili	1,012,436	997,261	1,135,422	1,255,938	1,297,775	1,339,613
N'gombe wa Kisasa	591,690	652,596	577,962	597,161	623,865	650,570
Jumla	1,604,126	1,649,857	1,713,384	1,853,098	1,921,640	1,990,183
Uzalishaji Mayai ('000')						
Mayai	2,806,350	2,917,875	3,339,566	3,494,584	3,725,200	3,899,568,750

Chanzo: Wizara ya Maendeleo ya Mifugo na Uvuvi, 2014

Jedwali Na. 2: Viwanda vya Kusindika Maziwa Mwaka 2013/2014

Na.	Mkoa na Idadi ya Viwanda	Kiwanda	Uwezo (Lita kwa siku)	Hali Halisi	Usindikaji (Lita kwa siku)	Asilimia ya uwezo wa kiwanda
1.	Dar es Salaam (7)	Azam Dairy	3,000	Kinafanya Kazi	2,000	67
		Tommy Dairy	15,000	Hakifanyi kazi	0	0
		Profate Dairy Investment	2,000	Kinafanya Kazi	400	20
		Manow Dairy	1,000	Kinafanya Kazi	300	30
		Dairy Daily	500	Kinafanya kazi	200	40
		Milk com	2,000	Kinafanya Kazi	1,000	50
		Tan Dairies	15,000	Kinafanya Kazi	6,000	40
	Jumla Ndogo		38,500		9,900	26
2.	Pwani (3)	Chawakimu Cooperative	1,000	Kinafanya Kazi	500	50
		Mother Dairy Ltd (Rufiji)	1,500	Kinafanya Kazi	1,000	50
		SADO Farm Dairy	1,000	Kinafanya Kazi	500	50
	Jumla Ndogo		3,500		2,000	57
3.	Tanga (4)	Tanga Fresh Ltd	50,000	Kinafanya Kazi	48,000	96
		Ammy Brothers Ltd	2,000	Kinafanya Kazi	1,000	50
		Irente Farm	1,000	Kinafanya Kazi	500	50

Na.	Mkoa na Idadi ya Viwanda	Kiwanda	Uwezo (Lita kwa siku)	Hali Halisi	Usindikaji (Lita kwa siku)	Asilimia ya uwezo wa kiwanda
		Montensory Sister's	1,000	Kinafanya Kazi	300	30
	Jumla Ndogo		54,000		49,800	92
4.	Arusha (14)	Northern Creameries	45,000	Kinafanya Kazi	4,500	10
		International Dairy Products	5,000	Kinafanya Kazi	3,000	60
		Mountain Green Dairy	1,500	Kinafanya Kazi	750	50
		Agape Dairy Group	500	Kinafanya Kazi	200	40
		Jitume Dairy Group	300	Kinafanya Kazi	150	50
		Idafaso Dairy Group	300	Kinafanya Kazi	100	33
		Inuka Dairy Group	300	Kinafanya Kazi	500	167
		Arusha Dairy Company	5,000	Kinafanya Kazi	2,500	50
		Kijimo Dairy Cooperative	1,000	Kinafanya Kazi	300	30
		Ayalabe Dairy cooperative Society	1,500	Kinafanya Kazi	300	20
		Uvingo Dairy	1,000	Kinafanya Kazi	500	50
		Prince Food Technologies	1,000	Kinafanya Kazi	900	90
		Grand Demam	2,000	Kinafanya Kazi	200	10
		Longido (Engiteng)	500	Kinafanya Kazi	400	80
	Jumla Ndogo		64,600		14,300	22
5.	Manyara (3)	Terrat (Engiteng)	500	Kinafanya Kazi	250	50
		Orkesumet (Engiteng)	500	Kinafanya Kazi	400	80
		Naberera (Engiteng)	1,000	Kinafanya Kazi	450	45
	Jumla Ndogo		2,000		1,100	55
6.	Kilimanjaro (11)	Nronga Women	8,000	Kinafanya Kazi	2,000	11
		West Kilimanjaro	2,000	Kinafanya Kazi	1,000	50
		Mboreni Women	1,000	Kinafanya Kazi	300	30
		Marukeni	1,000	Kinafanya Kazi	450	45
		Ng'uni Women	1,000	Kinafanya Kazi	350	35
		Foo Dairy	1,000	Kinafanya Kazi	300	30
		Kalali Women	1,000	Kinafanya Kazi	550	55
		Same (Engiteng)	500	Kinafanya Kazi	300	60
		Fukeni Mini Dairies	3,000	Kinafanya Kazi	1,800	60

Na.	Mkoa na Idadi ya Viwanda	Kiwanda	Uwezo (Lita kwa siku)	Hali Halisi	Usindikaji (Lita kwa siku)	Asilimia ya uwezo wa kiwanda
		Kilimanjaro Creameries	15,000	Kinafanya Kazi	4,000	17
		Kondiki Small Scale Dairy	4,000	Kinafanya Kazi	1,000	25
	Jumla Ndogo		39,500		12,150	31
7.	Mara (6)	Musoma Dairy	120,000	Kinafanya Kazi	20,000	17
		Victoria Maziwa Mara	1,500	Kinafanya Kazi	1,000	67
		Baraki Sisters	3,000	Kinafanya Kazi	2,100	70
		Nyuki Dairy	1,000	Kinafanya Kazi	500	50
		Mara Milk	15,000	Kinafanya Kazi	8,000	53
		AFRI Milk	500	Kinafanya Kazi	200	40
	Jumla Ndogo		141,000		31,800	23
8.	Njombe (1)	CEFA Njombe	6,000	Kinafanya Kazi	3,800	63
	Jumla Ndogo		6,000		3,800	63
9.	Mwanza (2)	Mwanza Mini Dairy	3,000	Kinafanya Kazi	500	17
		Tukwamuane Dairy	500	Kinafanya Kazi	200	40
	Jumla Ndogo		3,500		700	20
10.	Kagera (11)	Kagera Milk (KADEFA)	3,000	Kinafanya Kazi	400	13
		Kyaka Milk Plant	1,000	Kinafanya Kazi	450	45
		Bukoba Market Milk Bar	500	Kinafanya Kazi	300	60
		Bukoba Market Milk Bar Soko Kuu	500	Kinafanya Kazi	300	60
		Mutungu Milk Bar	800	Kinafanya Kazi	200	25
		Salari Milk Bar	800	Kinafanya Kazi	200	25
		Kashai Milk Bar	800	Kinafanya Kazi	200	25
		Del Food	1,000	Kinafanya Kazi	300	30
		Kikulula Milk Processing Plant	1,000	Kinafanya Kazi	500	50
		Kayanga Milk Processing Plant	1,000	Kinafanya Kazi	300	30
		MUVIWANYA	1,000	Kinafanya Kazi	350	35
	Jumla Ndogo		11,400		3,400	30
11.	Morogoro (2)	SUA	3,000	Kinafanya Kazi	200	7
		Shambani Graduates	2,500	Kinafanya Kazi	1,500	60
	Jumla Ndogo		5,500		1,700	31
12.	Tabora (2)	Uhai Mazingira (Sikonge)	200	Kinafanya Kazi	100	50
		New Tabora Dairies	16,000	Kinafanya	300	2

Na.	Mkoa na Idadi ya Viwanda	Kiwanda	Uwezo (Lita kwa siku)	Hali Halisi	Usindikaji (Lita kwa siku)	Asilimia ya uwezo wa kiwanda
				Kazi		
	Jumla Ndogo		16,200		400	2.5
13.	Iringa (1)	ASAS Dairy	12,000	Kinafanya Kazi	6,000	50
	Jumla Ndogo		12,000		6,000	50
14.	Mbeya (1)	Mbeya Maziwa	1,000	Kinafanya Kazi	600	60
		Ushirika wa maziwa wa Vwawa	2,000	Kinafanya Kazi	1,200	60
	Jumla Ndogo		3,000		1,800	60
15.	Dodoma (1)	Gondi Foods	600	Kinafanya Kazi	300	50
	Jumla Ndogo		600		300	50
16.	Singida (1)	Singidani Dairy	500	Kinafanya Kazi	200	40
	Jumla Ndogo		500		200	40
17.	Lindi (1)	Narunyu Sisters	500	Kinafanya Kazi	300	60
	Jumla Ndogo		500		300	60
18.	Shinyanga (2)	Saweka Cooperative	200	Kinafanya Kazi	150	75
		Dr. Alphonce	500	Kinafanya Kazi	100	20
	Jumla Ndogo		700		250	36
	Idadi ya Viwanda	74	403,000		139,800	35

Chanzo: Wizara ya Maendeleo ya Mifugo na Uvuvi, 2014

Jedwali Na.3: Mchanganuo wa Mifugo iliyonene-peshwa mwaka 2010/2011 – 2013/2014

Mikoa	Mifugo iliyonene-peshwa 2010/2011	Mifugo iliyonene-peshwa 2011/2012	Mifugo iliyonene-peshwa 2012/13	Mifugo iliyonene-peshwa 2013/14
Mwanza	20,000	26,800	32,900	47,100
Shinyanga	24,000	32,000	39,300	54,400
Kagera	2,000	2,846	3,350	13,800
Jumla Kanda ya Ziwa	46,000	61,633	75,550	115,300
Tabora	2,000	2,580	3,100	7,480
Singida	1,600	2,146	2,600	6,930
Dodoma	2,000	2,775	3,400	7,860
Jumla Kanda ya Kati	5,600	7,501	9,100	22,270
Arusha	4,000	5,360	6,500	15,180
Manyara	2,400	3,216	3,900	12,250
Jumla Kanda ya Kaskazini	6,400	8,576	10,400	27,430
Rukwa (SAAFI)	480	729	800	1,000

Iringa (Mark Taylor Farm)	220	290	350	500
Ranchi za NARCO	40,000	53,500	65,800	8,500
Jumla Kuu	98,700	132,246	162,000	175,000

Chanzo: Wizara ya Maendeleo ya Mifugo na Uvuvi, 2014

Jedwali Na.4: Maeneo yaliyohakikiwa baada ya kutengwa kwa ajili ya ufugaji

Na.	Mkoa	Wilaya	Idadi ya vijiji vilivyopimwa	Eneo lililotengwa (Ha)
1	Arusha	Arumeru	7	3,767.40
		Karatu	1	852.71
		Monduli	3	13,707.59
		Longido	11	110,267.22
2	Dodoma	Chamwino	4	17,360.68
		Kondoa	5	1,632.98
		Kongwa	1	398.90
		Mpwapwa	3	5815.38
3	Geita	Geita	2	535.49
		Chato	1	582.00
4	Iringa	Iringa (v)	11	7,477.96
		Kilolo	3	1,162.51
		Mufindi	7	13,549.81
5	Kagera	Bihalamulo	2	5,714.40
		Bukoba (V)	1	386.12
		Karagwe	2	4,807.51
		Missenyi	2	4,653.25
		Muleba	11	16,162.60
		Ngara	4	2,695.27
6	Katavi	Mpanda	16	16,231.20
7	Kigoma	Kasulu	1	713.00
		Kibondo	1	101.00
		Kigoma (v)	27	20,014.86
8	Lindi	Kilwa	27	54,804.41
		Lindi (v)	16	5,249.30
		Liwale	9	115,028.60
		Nachingwea	14	34,833.17
		Ruangwa	2	146.26
9	Manyara	Babati	20	13,636.62
		Mbulu	4	37,703.25
		Babati	1	7,588.34
		Kiteto	3	10,688.41
10	Mara	Bunda	3	964.21
		Musoma (v)	2	663.06
		Serengeti	5	10,387.88
		Tarime	3	122.89

Na.	Mkoa	Wilaya	Idadi ya vijiji vilivyopimwa	Eneo lililotengwa (Ha)
11	Mbeya	Chunya	16	451,580.66
		Ileje	2	135.08
		Mbarali	18	41,027.81
		Mbeya (v)	5	6,563.19
		Mbozi	1	193.30
12	Morogoro	Kilombero	28	45,974.01
		Kilosa	7	24,960.23
		Morogoro(v)	28	27,898.41
		Mvomero	2	7,592.70
		Ulanga	23	26,877.36
13	Mtwara	Mtwara (v)	12	1,508.44
		Nanyumbu	6	6,790.68
		Tandahimba	3	1,022.22
		Newala	2	223.32
14	Njombe	Njombe	3	1,017.12
		Ludewa	3	2,670.25
15	Pwani	Bagamoyo	22	53,106.91
		Kisarawe	21	49,033.39
		Mafia	5	580.66
		Mkuranga	8	3,176.26
		Rufiji	30	41,077.49
		Kibaha	5	7,451.63
16	Rukwa	Nkasi	3	2,368.86
		Sumbawanga (v)	1	42.80
17	Ruvuma	Mbinga	1	19.00
		Namtumbo	18	23,985.81
		Songea	8	20,029.95
		Tunduru	7	4,006.31
18	Shinyanga	Kishapu	1	678.26
19	Simiyu	Bariadi	2	2,149.10
		Meatu	1	8,713.50
20	Singida	Manyoni	10	27,316.00
		Singida (v)	3	1,162.41
		Iramba	1	2,664.10
21	Tabora	Sikonge	2	1,828.14
		Urambo	14	18,944.53
		Uyui	3	8,258.62
22	Tanga	Handeni	4	1,120.19
		Kilindi	2	398.60
		Korogwe	2	26.57
		Mkinga	15	39,702.73
		Muheza	1	261.51
		Pangani	4	2,941.54
		Tanga (v)	1	320.50
JUMLA		80	589	1,507,806.39

Chanzo: Tume ya Taifa ya Matumizi ya Ardhi, 2014

Jedwali Na. 5: Uzalishaji wa Hei Katika Mashamba ya Serikali mwaka 2013/2014

Na	Shamba	Eneo lililolimwa (Ha)	Hei iliyozalishwa (Marobota)
1.	Langwira	25	12,500
2.	LMU- Mabuki	8	13,500
3.	LMU- Sao Hill	25	15,420
4.	LMU-Mvumoni	8	11,000
5.	LRC- Tanga	15	18,550
6.	PRC- Kongwa	32	69,200
7.	Vikuge	300	171,557
8.	Kizota	5	50
9.	Mpwapwa	120	62,682
10.	Uyole	27	16,000
11.	West Kilimanjaro	36	15,154
12.	Magereza Farm Bagamoyo	270	92,007
	Jumla	871	497,620

Chanzo: Wizara ya Maendeleo ya Mifugo na Uvuvi, 2014

Jedwali Na. 6: Miradi ya Maji Iliyojengwa Kupitia Fedha za DADPs Mwaka 2013/2014

	Mkoa	Halmashauri	Eneo la Mradi	Aina ya Mradi	Fungu la Fedha	Kiasi cha Fedha zilizotengwa
1	Arusha	Monduli DC	Oldonyonaa do na Nafco	Malambo mapya	Top-up DADG	90,000,000
		Monduli DC	Mkuyuni	Lambo jipya	Basic DADG	36,301,000
2	Manyara	Simanjiro DC	Olerumo	Ukarabati wa lambo	Top-up DADG	9,500,000
			Komolo	Ukarabati wa lambo	Top-up DADG	18,529,000
3	Mara	Serengeti DC	Ngarawani	Lambo jipya	Top-up DADG	30,000,000
4	Mbeya	Chunya DC	Bitimanyanga	Lambo jipya	Top-up DADG	32,675,000
		Mbarali DC	Matebete	Ukarabati wa lambo	Top-up DADG	25,000,000
		Mbozi DC	Ivuna na Kasanu	Malambo mapya	Top-up DADG	160,000,000
5	Rukwa	Sumbawanga DC	Kilyamatundu	Lambo jipya	Top-up DADG	45,000,000
6	Shinyanga	Bariadi	Sunzula	Lambo jipya	Basic DADG	33,194,000
		Kishapu DC	Lunguya	Ukarabati wa lambo	Top-up DADG	18,360,000
7	Tanga	Tanga CC	Mleni	Lambo jipya	Top-up DADG	50,896,000
8	Iringa	Iringa DC	Itagutwa	Lambo jipya	Top-up DADG	45,000,000
9	Mwanza	Geita DC	Shabaka	Lambo jipya	Top-up DADG	30,000,000
		Kwimba DC	Bupamwa	Lambo jipya	Top-up DADG	43,969,000
		Sengerema DC	Igaka	Lambo jipya	Basic DADG	20,00,000
		Missungwi DC	Mwawile	Lambo jipya	Top-up DADG	43,315,000
JUMLA						711,739,020

Chanzo: Ofisi ya Waziri Mkuu TAMISEMI, 2014

Jedwali Na. 7a: Hali ya Uvunaji wa Samaki Mwaka 2013/2014

Maji	Idadi		Uzito (Tani)	Thamani Shilingi '000
	Wavuvi	Vyombo		
Ziwa Victoria	101,250	28,470	234,530	938,119,720
Ziwa Tanganyika	26,612	11,506	67,218	262,149,810
Ziwa Nyasa	5,550	2,632	9,913	38,165,050
Ziwa Rukwa	3,428	1,786	3,661	13,911,800
Bwawa la Mtera	2,487	1,586	913	3,285,000
Nyumba ya Mungu	786	502	246	921,375
Ziwa Kitangiri	1,700	825	295	1,033,900
Ziwa Singidani	62	19	136	462,094
Ziwa Kindai	46	15	69	234,260
Ziwa Burunge	195	110	41	141,795
Maji Mengine (Ziwa Babati,	6,907	3,239	5,833	21,223,879

Ziwa Eyasi, Ziwa Jipe, Bwawa la Homboro na mito midogo kidogo)				
Mto Kilombero	1,224	799	4,902	17,891,205
Uvuvi mdogo Baharini	36,321	7,664	52,846	195,529,127
Jumla Kuu	183,341	57,385	375,158	1,473,305,761

Chanzo: Wizara ya Maendeleo ya Mifugo na Uvuvi, 2013

Jedwali Na. 7b: Mwenendo wa Uvunaji wa Rasilimali ya Uvuvi Mwaka 2005 – 2013

Mwaka	Maji baridi			Maji chumvi			Jumla (Maji chumvi na Baridi)		
	Wavuvi	Vyombo	Uzito (tani)	Wavuvi	Vyombo	Uzito (tani)	Wavuvi	Vyombo	Uzito (tani)
2005	103,443	32,248	320,566	29,754.	7,190	54,969	133,197	39,438	375,535
2006	126,790	44,362	292,519	29,754	7,190	48,591	156,544	51,552	341,109
2007	126,790	44,362	284,347	36,247	7,489	43,499	163,037	51,851	327,845
2008	133,791	44,838	281,691	36,247	7,489	43,130	170,038	52,327	324,821
2009	135,769	45,234	88,059	36,321	7,664	47,616	72,090	52,898	335,674
2010	127,280	42,337	294,474	36,321	7,664	52,683	63,601	50,001	347,157
2011	141,206	47,635	290,474	36,321	7,664	50,592	77,527	55,299	341,066
2012	147,020	49,721	322,313	36,321	7,664	50,079	82,741	56,985	365,023
2013	147,644	50,120	147,020	36,321	7,664	52,846	183,431	57,385	375,158

Jedwali Na. 8a: Uzaji wa Mazao ya Uvuvi Nje ya Nchi Mwaka 2013/2014

Zao	Uzito (Tani)	Samaki Hai	Thamani (USD)	Thamani (Tshs)	Ushuru (Tshs)
Aquarium Fish /L.Nyasa		3,925	22,229.75	35,688,160.93	2,719,114.76
Aquarium Fish/L.Tang.		40,335	179,818.40	288,739,317.38	27,656,356.24
Dried Fish / L.Tang.	98.0		411,027.70	666,468,995.53	28,637,076.30
Dried Fish Maws	153.5		6,724,866.00	10,694,454,782.00	80,009,593.92
Dried Fish Offcuts	24.0		5,600.00	8,965,199.00	1,921,800.00
Dried Dagaa/ L.Nyasa	15.2		18,516.80	29,633,531.28	1,400,900.00
Dry salted Dagaa/L.Vict.	0.3		343.00	567,996.00	20,000.00
Dry Smoked Dagaa/L.Vict.	0.1		180,000.00	288,360,000.00	6,700.00
Dried Daga/L.Vict.	6,261.2		5,310,924.89	8,139,789,683.71	421,395,915.38
Dried Dagaa/ L.Tang.	2,463.4		12,459,632.04	20,098,729,705.65	201,972,949.52
Dried Dagaa/ Marine	274.0		325,043.42	572,588,768.92	18,358,353.56
Dried Fish /Kayabo	20.7		60,820.02	97,311,585.40	5,951,680.00
Dried Fish/ L.Tang.	196.2		736,342.74	1,190,359,442.27	57,918,652.80
Dried Fish Offcuts	194.2		70,178.00	112,035,797.00	15,422,885.00
Dried Furu/ L. Vict.	787.8		1,063,384.22	1,711,890,304.94	32,530,850.00
Dried Perege/ Mtera Dam	1.5		5,009.00	8,083,160.68	441,700.00
Dry salted Perege/L.Rukwa	124.3		324,207.20	523,380,674.00	5,100,500.00
Fish Frames	1,973.4		525,259.50	832,339,797.71	29,440,254.00
Fish Meals	260.0		28,688.00	45,496,026.00	4,891,410.00
Fresh H&G Fish	506.3		1,936,578.00	3,076,789,557.38	119,373,850.02
Fresh Fish Fillets	9,962.9		39,854,510.40	62,961,228,686.04	1,773,936,071.60

Fresh Fish Offcuts	17.2		17,152.00	27,149,901.00	1,357,496.00
Fresh Fish / L.Tang.	460.2		1,398,333.30	2,277,595,924.05	87,290,761.62
Frozen Crabs	0.1		351.00	567,547.00	36,397.00
Frozen Squids	3.3		10,382.60	16,818,312.00	1,236,000.00
Frozen Cuttle fish	3.0		16,007.55	25,320,804.80	1,344,597.80
Frozen Fish Chests	190.0		207,657.00	332,423,342.70	22,941,790.93
Frozen Fish Chips	2.0		1,600.00	2,539,200.00	158,000.00
Frozen Fish Eggs	0.6		1,800.00	2,836,800.00	236,461.00
Frozen Fish Fillets	10,896.1		54,356,556.52	86,644,001,663.07	2,142,448,380.78
Frozen Fish Frames	21.0		9,100.00	14,690,328.00	740,000.00
Frozen fish heads/NP	63.3		38,795.10	62,243,283.00	2,521,300.00
Frozen Fish Maws	427.4		8,042,975.00	12,758,006,509.53	100,846,585.36
Frozen Fish Offcuts	559.5		700,141.88	1,106,989,871.05	47,864,953.31
Frozen Fish/marine	0.6		3,144.60	4,918,771.20	57,187.15
Frozen Fish/NP	18.0		360,000.00	583,336,800.00	4,441,500.00
Frozen H & G Fish	1,278.5		4,847,655.00	7,742,769,085.02	270,454,062.39
Frozen Lobster/whole	4.9		43,828.32	69,679,972.98	4,039,918.33
Frozen Lobster/Slipper	0.2		1,422.40	2,224,350.72	106,428.16
Frozen Lobsters/ Tails	0.1		1,932.00	3,129,840.00	94,000.00
Frozen Mackerel/vibua	6.0		4,800.00	7,641,600.00	1,710,800.00
Frozen Octopus	323.1		1,045,366.46	1,674,032,590.21	129,607,965.48
Frozen Prawns /Farmed	139.9		1,009,354.20	1,629,405,007.80	6,319,780.00
Frozen Prawns/wild	125.7		631,748.52	1,011,757,470.58	29,516,539.90
Frozen Prawns/PUD	4.9		24,372.25	39,032,629.65	194,000.00
Frozen Squids	3.7		17,679.75	28,040,385.14	1,631,227.98
Live Crabs	249.7		1,871,780.13	3,006,455,453.60	243,476,174.38
Live Lobster	121.0		2,390,591.92	3,845,830,981.00	174,054,207.23
Live Prawns	0.1		1,260.00	2,012,220.00	146,500.00
Sea Shell/ Cowries	112.6		43,028.00	68,903,140.00	4,427,200.00
Sea Weeds /E. Cottonii	100.0		56,000.00	90,720,000.00	Exempted
Smoked Dagaa/L.Vict.	115.0		207,000.00	332,004,600.00	6,731,365.84
Smoked Fish/L.Tang.	9.1		54,984.00	88,649,400.00	2,631,000.00
TOTAL	38,573.6	44,260	147,659,778.56	234,884,628,955.92	6,117,769,193.74

Chanzo: Wizara ya Maendeleo ya Mifugo na Uvuvi, 2013

Jedwali Na. 8b: Mwenendo wa mauzo ya samaki na mazao ya uvuvi nje ya nchi mwaka 2005 – 2013

Mwaka	Uzito wa Samaki (tani)	Idadi ya Samaki wa Mapambo	Thamani		
			Dola za Kimarekani	TSh '000	Ushuru (Tshs)
2005	57,289.10	21,025	141,597,362.20	162,619,492.9	9,142,768,083.80
2006	44,495.60	21,741	138,120,145.10	170,184,661.00	6,236,615,179.20
2007	57,795.50	25,502	173,272,670.40	213,211,258.80	7,589,576,913.90
2008	51,426.20	33,066	174,409,214.40	205,054,092.50	6,629,846,700.10
2009	41,148.30	53,188	161,053,645.70	207,447,119.90	6,047,528,427.00
2010	39,771.80	40,552	187,427,053.50	263,131,442.00	5,876,103,557.40
2011	37,996.40	61,215	152,973,356.80	233,714,590.00	6,153,278,023.40
2012	41,394.30	45,550	163,299,365.50	254,901,017.10	6,819,926,007.10

2013	38,573.60	44,260	147,659,778.56	234,884,628.92	6,117,769,193.74
------	-----------	--------	----------------	----------------	------------------

Chanzo: Wizara ya Maendeleo ya Mifugo na Uvuvi, 2013

Jedwali Na. 9: Utekelezaji wa Mpango wa Unywaji Maziwa Shuleni mwaka 2013/2014

Mtekelezaji	Wafadhili	Idadi ya Shule	Idadi ya Wanafunzi	Ugawaji wa maziwa	Wilaya zinazohusika
Shambani graduate Ltd.	Wazazi na Norway Primary school	1	800	Mara mbili kwa wiki	Halmashauri ya Mji wa Mvomero
Kiwanda cha Arusha	GDG - Peach Software Ltd Co. (Australia)	3	2,980	Mara mbili kwa wiki	Halmashauri ya Mji wa Arusha
Kiwanda cha maziwa cha Fukeni	Msindikaji, Wazazi na GDG - Peach Software Ltd Co. (Australia)	5	4,952	Mara mbili kwa wiki	Halmashauri ya Mji wa Moshi
Ushirika wa Nronga Women Dairy Ushirika wa Kalali Women Dairy	Msindikaji, Wazazi, GDG - Peach Software Ltd Co. (Australia)	26	6,344	Mara mbili kwa wiki	Halmashauri ya Wilaya ya Hai
Kampuni ya Tanga Fresh Ltd	Processor and Parents	35	5,794	Mara mbili kwa wiki	Tanga Mjini
Kiwanda cha maziwa cha NJOLIFA	Msindikaji, Wazazi na CEFA (Italy)	65	27,524	Mara mbili kwa wiki	Njombe Mjini na vijijini
Wazazi na Halmashauri ya Manispaa ya Kinondoni	Wazazi na Halmashauri ya Manispaa ya Kinondoni	10	3,500	Mara mbili kwa wiki	Halmashauri ya Manispaa ya Kinondoni
Jumla		145	51,894		

Chanzo: Wizara ya Maendeleo ya Mifugo na Uvuvi, 2014